

GERVĖČIŲ TARMĖS FRAZEOLOGIZMAI

J. LIPSKIENĖ

Gervėčių miestelis ir gretimi kaimai (Gaigaliai, Galčiūnai, Gīrios, Gėliūnai, Gudiniškai, Knyštūškės, Miciūnai, Milcėjos, Mōckos, Pelegrindā, Pėtrikai, Rimdžiūnai) – tai viena lietuviškų salų Baltarusijos respublikoje. Šioje saloje kalbama rytų dzūkų tarme.

Gervėčių apylinkių tarmė dar nėra visapusiškai tyrinėta ir aprašyta, nors ja yra domėjęsi ar tebesidomi nemaža kalbininkų, jų tarpe ir žinomų kitų tautų mokslininkų¹. Iki šiol daugiau buvo kreiptas dėmesys į šios tarmės fonetines bei gramatines ypatybes, padedančias geriau išryškinti jos vietą kitų lietuvių kalbos tarmių tarpe. Gervėčių tarmės leksika ir ypač frazeologizmais, galima sakyti, dar nesidomėta. Iš tikrųjų frazeologizmai taip pat labai svarbūs tarmės ir jos leksikos tyrinėjimams, nes jų neretai tik juose išsaugomi žodžiai, nebevartojami pagrindinė savo reikšme. Be to, frazeologizmai, būdami pastovesni junginiai, kaip ir tautosaka (dainos, patarlės, priežodžiai), eidami iš kartos į kartą, dažnai išsaugo ir retas tarmės morfologines ypatybes.

P. Arumos pateiktuose Gervėčių tekstuose yra tik tokie daugiausia vienos dainelės palyginimai: *taĩ mā akā'lē's ka.b zėrkolė'lei* „labai gražios, spindinčios“; *taĩ mā ausalē's ka.p trubā'lē's* „labai geros, didelės“; *taĩ mā ragā'lei ka.b i'la'lē's* „labai smailūs“; *taĩ mā pausīā'lē's ka.b adatē'lē's* „labai smailios“; *taĩ mā kojālē's ka.p tšėbatē'lei* „labai dailios“; *taĩ mā vuodegē'lē ka.p šluoīalē* „labai kupli, didelė“ (Aruma L.M. p. 9). Kitose dainose bei pasakose yra dar tokie frazeologizmai, pvz.: *abrin'ko džiē'du ka.p pō'nu, ē' b'ōbu ka.p pō'nu* „labai gražiai aprenę, išpuošę“ (Aruma L.M. p. 15). *da. ka.s ai's prō' man' – ašarē'lēm apsilē's* „pravirks“ (Aruma L.M. p. 8). Taip pat du pastovūs vertimai: *ka.p kar'tas* „kaip tik“ (Aruma L.M. p. 13) (plg. brus. *как раз*); *un ga'lo* „pagaliau, galų gale“ (Aruma, L. M. p. 14) (plg. rus. *наконец*).

E. Volterio pateiktuose iš Gervėčių tekstuose užrašyti šie pastovūs žodžių junginiai: *Dūmais traktavójau* (vaišinau), *kačėrgu vitójau* „mušiau“ (Volteris L. Chr. p. 397); *žāljas mēdzjas*, *júodos vúogos, nēt šakē'lēs lyñksta* „labai daug“ (Volteris L. Chr. p. 400); *Pririšjau žirgū pař žāljų grūšjū, pririnkaū pānū, kàp sāvo dūšjū* „labai gražiai“ (Volteris L. Chr. p. 398).

¹ Plg. Э. Вольтер, Литовская Хрестоматия, Санктпетербург, 1904, t.2, p. 396–402 (Toliau – Volteris L. Chr.); P. Arumaa, Litauische Mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend, Dorpat, 1931, p. 7–18 (Toliau – Aruma L. M.); E. Fraenkel, Apie Vilniaus krašto lietuviškų tarmių ypatybes. – Lietuvių Tauta, Vilnius, 1936, kn. 5, p. 256–262.

P. Arumos ir E. Volterio užrašyti pastovūs žodžių junginiai, suprantama, neduoda pilnesnio Gervėčių tarmės frazeologizmų vaizdo, todėl šiuo straipsniu norima kiek plačiau su jais supažindinti².

Kalbant apie Gervėčių tarmės frazeologizmų leksinę sandarą, galima pasakyti, kad daugumas jų siejasi ne tik su kitų lietuvių kalbos tarmių, bet neretai ir su kitų kalbų frazeologizmais, nes jų branduolį dažniausiai sudaro tos pačios leksinės reikšmės žodžiai: *akys, ausys, dantys, galva, liežuvis, nosis, rankos, širdis* ir t.t. Tad Gervėčių tarmės frazeologizmas *gálvą nukárti* „nusiminti“ kitose kalbose turi šiuos atitikmenis: *lat. nokárt galvu, rus. nobecumb zolooey, lenk. opuścić głowę, vok. den Kopf hängen lassen, angl. hang down one's head, pranc. baisser la tête; rankà raĩkà praũsdo* „vienas kitą palaiko, užstoja, vienas kitam padeda“: *lat. roka roku mazgà, rus. pyka pyky moem, lenk. ręka rękę myje, vok. eine Hand wäscht die andere; širdį išėsti* „įskaudinti“: *lat. sirdi grauži, rus. зрызмь (мочумь) cepoуe, vok. sich das Herz schwer machen, angl. break somebody's heart; dantis šiepdýti* „juoktis, šypsotis“: *lat. zobus rãdít, rus. скалумь зубы, lenk. pokazić zęby, vok. die Zähne zeigen*) ir t.t. „Šioji frazeologija šnekamojoje liaudies kalboje yra bene plačiausiai vartojama, nes šios rūšies frazeologiniai žodžių junginiai turi lengviausiai išsifruojamą perkeltinę prasmę ir drauge yra labai vaizdingi“³.

Šalia frazeologizmų, sudarytų su kitose tarmėse žinomais žodžiais, Gervėčių apylinkėse vartojama nemaža pastovių posakių, kurių vienas, rečiau – du komponentai yra šiai tarmei būdingi žodžiai.

a) daiktavardis: *an pačiõs spũrgos* (pumpuro) *ažlipti*; (ažsigeidė) *kap bóba sunkėnė* (nėščia); *kap mēdžias* (miškas); *kap šepetýnas* (šepetys); *per smũrgainį smũrglas* (snukį) *gáuti*; *kap plõstais* (dideliais gabalais) *veřsti*; *rakštis* (karstas) *regėti*; *skálsinykas*, (aitvaras?) *atãneša*; *skiedos* (skiedros) *lãksto*; *saldumõs* (saldaus) ir *gardumõs* (gardaus) *matýti*; *skystumõs* (proto) *galvõj turėti*; *šiltis* (šiluma) *káulų neláužia*;

b) būdvardis: *krikštýtinė* (krikšto) *duktė*; *medinója* (miškinė) *ožkà*; *lig šónų šlapiánkas* (šlapias);

c) veiksmazodis: *akis apstũmti* (apdumti); *bũzq sriaũbti* (srėbti); *burnà susimaĩnė* (pasikeitė); *kriõkščia* (knarkia) *kap gyvulỹs*; *kap vainikà výti* (pinti); *kójas aždĩrti* (užversti); *eglutę pririñkti* (papuosti); *palėidus blũsq užvýsi* (pamatysi); *per dúonq dúonos veizdėti* (ieškoti); *kap vélñas prikliũvo* (prisikabino, pristoję); *per gaĩdžio žaĩgsnį pribũti* (pailgėti); *raĩkom masnóti* (purtyti, kratyti); *galvõn prieidýti* (ateiti); *iš próto išsikrausdýti* (išsikraustyti); *liežiuviũs raznešdýti* (išnešioti); *smeřtis paeĩdo* (ateina, artinasi); *žýdai pavažiũodo* (atvažiuoja); *iš skũrõs griũti* (virsti); *akýsa prisidavinėti* (vaidentis, rodytis);

d) dalyvis: *kėliás atklótas* (atviras, laisvas); *kap trũbà sušliję* (susiviję);

e) veiksmazodis ir daiktavardis, rečiau veiksmazodis ir būdvardis ar dalyvis: *pėnčius* (kulnus) *apsitvóti* (apsidaužyti); *kap apušeš lãkštas* (lapas) *lãpsi* (vir-

² Straipsnyje pateikiami frazeologizmai daugiausia užrašyti autorės 1970 m. dialektologinės ekspedicijos metu. Jie dar papildyti iš K. Aleksyno ir A. Dzetaveckaitės, K. Grigo, A. Juškos, L. Saukos ir R. Šliogerytės, N. Vėliaus užrašytų tautosakos rinkinių, esančių Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštyne.

³ B. Kalinauskas, Natūralinė ir konvencionalinė Žemaitės raštų kalbos frazeologija. – VVPI Mokslo darbai, Vilnius, 1960, t. 11, p. 120.

pa, dreba); *niūnią* (nosi) *nuniáukti* (nuleisti); *rakštis paskuū tāsosi* (velkasi); *spirginiai* (lašiniai) *aukštai kāro* (kabo); (*krūta*) (dirba) *kaip jūdasiai* (judasis) *veřšis* (jautis); (*krūta*) *kap gaĩšas* (tinginys, padvėsėlis); *kap virvė pavijóta* (suvyta) *vįjasi* (visur praeina).

Kaip kitų tarmių, taip ir Gervėčių tarmės frazeologizmai ne visi vienodo senumo. Archaiškiausiais veikiausiai, laikytini tie, kurie padaryti su žodžiais, reiškiančiais svarbiausias žmogaus kūno dalis, pvz.: *akis plėšyti* „prieštarauti, ginčytis“, *būrną pravėrti* „imti kalbėti“; *dañtį griežti* „pykti“; *galvōn imtis* „jaudintis, rūpintis“; *kójas pakratýti* „mirti“; *liežiuvii lóti* „daug kalbėti“; *nósi kłsti* „lįsti kur nereikia“; *rankàs laužyti* „sielotis, graužtis“; *řirdį sugráužti* „igristi, įkyrėti ir t.t. Tokie frazeologizmai vartojami beveik visose lietuvių tarmėse. Tur būt, vieną kitą jų rastume ir senesniuose raštuose, o tai irgi liudija apie senumą.

Prie senesniųjų veikiausiai priskirtini ir tie pastovūs žodžių junginiai, kurie susiję su senaisiais tarmės ploto papročiais, pvz.: *ažgavėti an linū ūgio* (paprotyš per Užgavėnės suptis kuo aukščiausiai, kad linai ilgi augtų); *dantīs pláuti nog mėsōs* „pelenų dienoje užsigavint gerti degtinę“; *deřliaus kiauřinis* „kiauřinis, įkeptas į bandelę, su kuria per jurgines apeinami laukai“.

Naujesni, gal būt, yra tie pastovūs posakiai, kurie atsiradę, sutrumpėjus priežodžiams bei patarlėms, pvz.: *nevýk diėvo mēdin* (plg. tarmės patarlė: *Nevýk diėvo mēdin su rančiū, ba nesuprařysi ir su pyragū*), arba: *Mėdy áugo* (plg. tarmės priežodį: *Medý gimęs, medý áugęs*). Tačiau čia galėjo vykti ir atvirkštinis procesas – frazeologizmas, kaip pastovus vienetą, galėjo anksčiau atsirasti ir tik vėliau įaugti į priežodžio ar patarlės kontekstą.

Nelabai senais tarmės frazeologizmais gal reikia laikyti vietinės reikšmės pastovius žodžių junginius, kurie daugiausia paplitę tik Gervėčių apylinkėje, pvz.: (pasisancūjo) *kap řūtai cerkvėj* (Palyginamasis frazeologizmas, kilęs iš pasakojimo, kaip vietinis gyventojas, pavarde řuta, nuėjęs į cerkvę ir ten netikėtai prisirinkęs pinigų). Arba: (bus) *kap řūtai su dziėgoriu* (Posakis kildinamas iš pasakojimo, kaip tas pats řuta, radęs laikrodį, išsigandęs, kad jis tiksi, ir numetęs, manydamas velnią esant).

Tarmėje taip pat pasitaiko frazeologizmų veikiausiai sudarytų su naujesniais žodžiais, atėjusiais iš literatūrinės kalbos, pvz.: *ar vestūvėsna prařýti atėjai* (tarmei būdinga *vesėilià*), *liežiuviiš dirbti* (tarmei būdinga *krutėti*), *kai vienà dienà* (tarmėje vartojama *kap*), *už pečiū stovėti* (tarmei labiau būdingas prielinksnis *až*). Taip pat, greičiausiai, nebūdingos tarmei, iš knygų atėjusios ir tokios konstrukcijos, kaip: *į méilės pánčius pakliūti*; *į řalis išsimėtyti*; *į trūbą susisūkti* ir kt.

Nors frazeologizmai pasižymi pastovumu, o dauguma jų ir senumu, vis dėlto, kai kurie, kaip ir atskiri žodžiai, ilgainiui gali kisti: vieni dėl naujų socialinių ir ekonominių sąlygų, kiti dėl kitų priežasčių. Vietoj kurio nors senesnio frazeologizmo tarmėje gali atsirasti naujas frazeologizmas arba paprastas žodžių junginys, kuris išstumia senąjį⁴.

Pavyzdžiui, prieš oro atmainą matomas uodų „řokis“ (sukimasis ratu aukštyn, žemyn) Gervėčių tarmėje nusakomas frazeologizmu *aguōnā grūda*. Pastebėta, kad dabar daugumas tarmės atstovų jau vartoja žodžių junginį be pirmojo komponento *aguona*, pvz.: *uodaĩ grūda*. Galimas daiktas, kad ilgainiui šis posakis galutinai neteks

⁴ Plg. dar Фразеологический словарь русского языка, Москва, 1967, p. 19.

pirmojo komponento, nustos buvęs frazeologizmu ir bus pakeistas paprastu žodžių junginiu *uodai grūda*. Lyginant šį frazeologizmą su kitų tarmių tokios pat reikšmės pastoviais vaizdingais žodžių posakiais (*čiūlkinį grūda*, *grūcę grūda* ir kt.), neatrodo, kad pasakymas *aguoną grūda* būtų naujas, dabartiniu metu tarmėje atsirandantis frazeologizmas. Pagaliau ir pats veiksmazodis *grūda* (kontekste *uodai grūda*), paprastai reikalaujantis galininko linksnio, leidžia manyti kadaise čia buvus daiktavardį.

Pasitaiko šioje tarmėje atvejų, kai susiaurėja kurio nors frazeologizmo tos pačios reikšmės vartojimo laukas. Pavyzdžiui, daugeliui tarmių žinomo pasakymo *kūlius verst* (reikšmė „verstis per galvą“ žaidynių metu) Gervėčių tarmė iki šių dienų turėjo išlaikiusi ir kitą, paprotinį, jo pavartojimo atvejį: baigus piauti rugius, dar buvo verčiamasi per galvą tam, kad kitais metais rugiai būtų geri, „iš dirvos virstų“. Jei, kalbant apie žaidimą, frazeologizmas *kūlius verst* tarmėje bus dar ilgai vartojamas, tai antruoju atveju, kuris susijęs su rugių piūties pabaigtuvėmis, jis tikriausiai išnyks, nes pats paprotys dabar yra beveik išnykęs.

Nuodugniai neištyrinėjus visų tarmės frazeologizmų, sunku spręsti, kurie jų greičiau išnyks. Gal galima būtų teigti, kad tokie pastovūs pasakymai, kaip jau minėtieji: *ažgavėti an linų ūgio*; *dantis plauti nog mėsos*; *defliaus kiaušinis* netrukus bus pamiršti ir po kurio laiko išnyks, nes baigia nykti ir juos pagimdžiusios papročių tradicijos. Tokio likimo veikiausiai susilauks beveik visi paprotinės kilmės frazeologizmai, kurių šiose apylinkėse ypač daug.

Kaip kitose lietuvių tarmėse, taip ir Gervėčių tarmėje yra nemaža sinoniminių frazeologizmų. Kitų tarmių medžiaga rodo, kad frazeologizmai, apibūdinantys maždaug tokį pat gamtos reiškinį ar vienodesnį veiksmą, dažniausiai toje pačioje tarmėje ar tam tikrame tarmių plote beveik neturi sinonimų. Jie yra paplitę dėsningesniais arealais. Pavyzdžiui, minėtasis frazeologizmas *aguoną grūsti* atskirose tarmėse turi palyginti dėsningai vartojamus tokius sinonimus: *čiūlkinį grūsti*; *grūcę grūsti*; *māšalą gróti* (*šókti*); *mašalōjū gróti* (*šókti*); *pipirūs trinti*, *sviestą mušti* ir kt.

Tačiau Gervėčių tarmėje pastebėta, kad tas pats arba panašus reiškinys ar veiksmas dažnai nusakomas atskirais sinonimais ar to paties frazeologizmo variantais, pvz.: snigimas labai didelėmis snagėmis, šlabdriba šioje tarmėje apibūdinamas: *kap plōštais* (*vištom*, *výžais*) *drėbia* (*veřčia*, *snięga*); *plōštais* (*žvaigždžēm*) *kriņta* (*veřčia*, *snięga*). Įdomu, kad pasakymas *kap vištom snięga* plačiau sutinkamas vakarinių dzūkų tarmėje apie Alovę, Daugus, Kalesnykus, Punią ir Valkininkus. Reikia pasakyti, kad Gervėčiuose turima ir daugiau frazeologizmų, kurie bendri su vakarų dzūkais, bet ne su artimesnėmis rytų aukštaičių ar rytų dzūkų tarmėmis.

Tarmėje taip pat neretai vartojami frazeologizmų variantai, kurių skirtingieji komponentai stilistiniu atžvilgiu yra giminingi⁵, pvz.: *āšaras braũkti* – *āšaras lėti*; *kójas aždirti* – *kójas pakratýti*; *liežiuvii málti* – *liežiuvii lóti*. Tų žodžių junginių poros pakeičia šiuos veiksmazodžius: *verk*ti, *mirti*, *daug kalbėti*. Šiuose frazeologizmuose kintamieji komponentai (veiksmazodžiai), būdami laisvame kontekste, nėra sinonimai ir vienas kito pakeisti negali, tačiau frazeologizmui jie suteikia labai artimą, netgi tą patį stilistinį atspalvį. Tas pasakytina ir apie tokius žodžių junginius, kaip: *kāk lq láužti* – *sprándq láužti*; *per akis ažsvilinti* – *per lūpas ažsvilinti*. Tik čia kintamieji komponentai žymi objektą.

⁵ Plg. Н. А. Кирсанова, О некоторых семантических признаках фразеологических единиц. — Проблемы фразеологии, Москва, 1964, p. 97.

Tarp frazeologizmų variantų rečiau pasitaiko tokių, kurių skirtingieji komponentai stilistiniu atžvilgiu nėra giminingi ir vieni jų yra neutralūs, o kiti turi menkinamą, niekinamą atspalvį⁶, plg.: *kap gaidỹs* – *kap glinda* „labai mažas“; (*prilipo*) *kap lākštas* – (*prilipo*) *kap spirā* „įkyriai prikibo, prisikabino“.

Gervėčių apylinkių frazeologizmų struktūra labai įvairi, tačiau ji panaši į kitų lietuvių kalbos tarmių frazeologizmų struktūrą.

Turtingiausią ir gausiausią grupę sudaro pastovūs žodžių junginiai, susidedantys iš linksniuojamojo žodžio ir veiksmazodžio. Vienu atveju linksniuojamąjį žodį veiksmazodis valdo tiesiogiai, kitu atveju – per prielinksni. Daugiausia šios grupės frazeologizmus sudaro daiktavardis, vienas arba su prielinksniu, ir veiksmazodis, pvz.: *akis pamėsti* „apakti“; *kójas jūdinti* „dirbti, nesėdėti“; *nagūs kišti* „liesti, imti“; *ratūs patėpti* „duoti kyši“; *an akių mėsti* „prikaišioti“; *pro gómurį pravarýti* „pragerti“.

Pastovūs posakiai, susidedantys iš kitų linksniuojamųjų žodžių (būdvardžių, skaitvardžių, įvardžių) arba kartais prieveiksmių ir veiksmazodžių tarmėje randami palyginti retai, pvz.: *storái váikščioti* „būti nėsčiai“; *ilgas rankàs turėti* „būti vagimi“; *dviejuòs būti* „būti vedusiam, ištekęsiai“; *atgaliòn vėsti* „pykinti, norėti vėmti“; *baisù paziūrėti* „labai daug“; *sā gálva vėsti* „pačiam tvarkytis, vadovauti“.

Nemaža pastovių žodžių junginių yra sudaryta iš dviejų daiktavardžių, kurie santykiauja vienas su kitu kaip nederinamasis pažyminy su pažymimuoju žodžiu, pvz.: *diėvo rasā* „silpnas, menkas valgis“; *kātino āšara* „labai mažai“; *sviėto liežiūviai* „apkalbos, plepalai“. Tokios pat darybos ir sudėtiniai terminai, kurių komponentų tiesioginė reikšmė gana dažnai yra taip pat išnykusi ir jais nusakoma įvairūs pavadinimai, pvz.: *meškòs šónai* „toks miško augalas“; *vėlnio barzdā* „smulkių paparčių juodos šaknys, verdamos nuo išgąščio“.

Esama ir tokių frazeologizmų, kurie sudaryti iš daiktavardžio ir dalyvio, gal rečiau iš daiktavardžio ir būdvardžio, pvz.: *kiřvis aņmesta* (sakoma apie neskanią sriubą); *kėlias atklótas* „ką nori gali pasirinkti“; *māžos diėnos* „vaikystė“; *senā uodegā* „senas žmogus“; *medinis bučỹs* „karkvabalis“. Pasitaiko vienas kitas frazeologizmas, sudarytas iš daiktavardžio ir skaitvardžio ar įvardžio, pvz.: *vienù kvapù* „bė atsikvėpimo, vienu trūkiu“; *gālas jū* „tiek to“.

Taip pat yra pastovių vaizdingų žodžių junginių, prasidedančių įvairiais nesarankiškais žodžiais (prielinksniais, jungtukais, neigiamosiomis ar palyginamosiomis dalelytėmis) ir turinčių tik vieną savarankišką žodį, dažniausiai daiktavardį, pvz.: *po vėžimù* „nėsčia“; *nė gurùcio* „visai nieko nėra“; *ne tas galvōj* „ne tas rūpi“; *nors ažsidaūžk* „ką nori daryk“; *tik āšaros* „labai nedaug“.

Palyginamieji tarmės frazeologizmai, kurie vaizdingai išryškina žmonių nuotakas ar daiktų bei aplinkos reiškinių ypatybes, daugiausia prasideda palyginamuoju žodeliu *kap*, rečiau slavišku *loč*, *koč*, *koĩ*, o sudėtine jų dalimi dažniausiai yra daiktavardžio vienaskaitos vardininkas, rečiau dalyvis, kartais prieveiksmais, arba įvairios veiksmazodžio formos, pvz.: *kap špygā* „labai maža“; *kap kultuváitės* „plokščios, didelės“; *kap suteptā* „labai riebi“; *kap šiaņdien* „labai greitai“; *kap regĩ* „bematant, labai greitai“; *loč žāgrė* „labai liesa“. Neretai tokie palyginimai

⁶ Plg. ten pat, 98.

gali turėti ne vieną, bet kelius savarankiškus žodžius, pvz.: *kap iš (v)andenio vagà viřsta* „labai lygi“; *koč tu an šūnio lāj* „labai rūgštus (apie sriubą)“; *koī tu atsigul an jōs* „labai riebi“.

Kitą grupelę frazeologizmų sudaro palyginamieji žodžių junginiai, kurie vieną ar kitą konkrečią reikšmę įgyja tik būdami su tam tikru veiksmažodžiu, pvz.: (aug-ti) *kap an mieliū* „labai gerai augti“; (sėdėti) *kap an ýlų* „labai neramiai sėdėti“.

Dar kiti palyginamieji posakiai yra labai glaudžiai susiję su perkeltinės reikšmės veiksmažodžiais, pvz.: *kap šūniu loći* „labai skusti“; *kap gīrnom mālti* „daug kalbėti“. Veiksmažodžiai *loći*, *mālti* čia eina neatskiriama dalimi nuo pagrindinių palyginimo žodžių.

Atskirai grupei veikiausiai priskirtini išplėstiniai Gervėčių tarmės lyginamojo pobūdžio frazeologizmai be jokių palyginamųjų žodelių, pvz.: *dangūs regėti* „labai prasta, skysta (apie sriubą)“; *galī an nugarōs gulėti* „labai riebus (kalbant apie gyvulį)“; *palėidus blūsą ažvysi* (sakoma apie prastą, pliką ganyklą).

Gervėčių tarmėje yra frazeologizmų, sudarytų eufonijos (rimo-ritmo) pagrindu, kuriuose tarp surimuotų žodžių kartais sunkiai įžiūrimas semantinis ryšys⁷, pvz.: *nē šeñ, nē teñ* „labai prastas, blogai atliktas darbas“; (klėga) *nei šīō, nei tō (nei šeī, nei teī)* „niekus kalba“. Kartais atskiruose frazeologizmuose semantinis žodžių ryšys dar yra išlikęs, o rimas yra tik pagalbinė priemonė, pvz.: *susraūkus, kap linūs braūkus* „labai susiraukus, nepatenkinta“.

Taip pat pasitaiko pastovių žodžių junginių, kur sugretinama dvi prieštaringos sąvokos su neiginiu, sustiprintos ritmo sąskambiu, pvz.: *nē klausýt, nē bėgt; nei gývas, nei damirēs; (pleñcija) nei žiēmą, nei vāsarą*. Kituose frazeologizmuose yra sugretintos nebūtinai prieštaringos sąvokos, pvz.: *nērà nē pūsti, nē áušinti; ir prie svėčio, ir prie pėčio*.

Tarmėje sutinkamas vienas kitas frazeologizmas, kuriame yra slaviškų skolinių, pvz.: *drenà akis; bacėnas atānešė; čiēnių ažmūšti aukščiaū nósies; kořkon žiūrėti*.

Patys Gervėčių tarmės frazeologizmai šiame straipsnyje pateikiami alfabetine tvarka. Gale atskirai dedami sudėtiniai terminai. Lenktiniuose skliausteliuose dažniausiai prieš patį frazeologizmą duodami būtini komponentai (būtinoji frazeologizmo aplinkybė). Tai žodžiai, be kurių nėra aiški frazeologizmo reikšmė, ir todėl tam tikrame kontekste jie neatskiriama dalis. Lenktiniuose skliausteliuose pateikiami ir frazeologizmų variantai, pvz.: *išeiti (išrūkti) iš galvōs; kākłą (sprándą) láužti*.

Nebūtinoji frazeologizmo aplinkybė, t. y. komponentas, be kurio frazeologizmas gali būti gerai suprantamas, pateikiama laužtiniuose skliausteliuose, pvz.: *āšaros [pāčios] býra*.

Frazeologinio junginio veiksmažodžių formos, kurios skirtingame kontekste paprastai kinta, t. y. gali būti pavartojamos tiek asmenuojamomis, tiek ir bendraties

⁷ Plg. B. Kalinauskas, Žemaitės raštų kalbos frazeologijos liaudiškumas, jos semantinė ir struktūrinė sudėtis. — Kalbotyra, Vilnius, 1962, t. 4, p. 20–22; В. В. Виноградов, Об основных типах фразеологических единиц в русском языке, в сб.: Академик А. А. Шахматов, Сборник статей и материалов АН СССР, 1947, стр. 339–364.

formomis, antraštiniame junginyje pateikiamos bendratimi, pvz.: *akis sudėti* „užmigti“: *Aš visur naktėlyr akū nesudėjau, pavargaū, ē raīka krutēc.*

ādatą naguōsan [imti] „pradėti siūti; adatą į rankas paimti“: *Kap cik ādatur⁸ naguōsan* [imu], *tai mīkauju* (dainuoju) *dainās ir mīkauju.*

aguōną grūsti „sukantis ratu skraidžioti aukštyn, žemyn“: *Vaikaī, paž'urėkit, kap vuodaī aguōnu grūda. Vuodaī aguōnu grūda prieš liētū, ka par vākaru grūda – bus lietūs, ka iš rito – būs padà (= pagada) dzidele.*

ākys atsidārē (sakoma, kai senas žmogus į amžiaus galą pradeda geriau matyti): *Mā jau āki's acidārē, jau aš miršū.*

ākys āšarom išplaukē „susilpnėjo regėjimas nuo verkimo“: *Āki's āšarom išplaukē – akuļōrū raīka.*

ākys būvo šviēšios „gerai matė“: *Kap señaū āki's būvo šviēšos, ē dařkos* (dabar) *nēraģu, nemacič.*

akis apstūmti (kam) „akis apdumti, apgauti (ką)“: *Táu jaū akis apstūmē, tai niēko nēregi.*

akis išvėltie „labai nustepti“: *Akis išvėlce gali* [iš nuostabos].

akis pamėsti „apakti“: *A jau, verkaū ir akelās až tai pāmėiau.*

akis plėšyti (kam) „prieštarauti, ginčytis (su kuo)“: *Akis plėša mōcinai dukrē.*

akis pražiūrėti „prarasti gerą regėjimą, nebematyti; senam būti“: *Nēmenu jau giešmū, mā jau ir āki's pražurėtos.*

akis sudėti „užmigti“: *Aš visur naktėlyr akū nesudėjau, pavargaū, ē raīka krutēc.*

akys āšaros lėjasi „labai verkia“: *Akīsa āšaros lėjasi ir lėjasi.*

akys prisidavinėti (prisiduodėti) „vaidentis“: *Mán akīsa prisidavinē. Jám akīsa prisiduodē.*

akys támsu pasidaryti „silpna pasidaryti“: *Oi, túmsu akīsa pazdārē, niēko neragēc.*

akīsa žėibyti „labai silpna būti, pvz. nuo skausmo“: *Skaudėjo, tep migo gálvu, tep žėibē akīsa.*

alijōšius dūnda (važiuoja po akmenaīs) (sakoma, kai perkūnija griaudžia): *Alijōšius dūnda – lietaūs būs. Alijōšius važuoja po akmenaīs; pōru arkľū asikiņko i rātai barabōnija.*

andarōko padalaīs pėncius apsitvōti (sakoma apie greitą moters ėjimą): *Kōľ tep graīt* [eini] – *andarōko padalaīs pīncus* (kulnis) *apstvōsi* (apsimuši).

an akiū būti „maišytis po kojų“: *Ėdar* (dabar) *ito avinėľo nēkintē – kad mán un akū nebūt* (ps)⁹.

an akiū mėsti (kam) „prikaišioti, priekaištauti (kam)“: *Visu amžur mán un akū mēs, kad padařaū blogaī.*

an kōjų stōti (stōtis) „keltis, eiti į darbą“: *Ganà, raīka un kōju stōc. Kab cik ažtrūbija, tai visos mōteri's un kōju stōjasi.*

an linū važiuoti (Užgavėnių paprotys važinėti, kad linai užaugtų ilgi): *Nu, ir klāga jau visi: raīka un linū važuoč: toľaū nuvažuosi – linai būs ilgesni.*

an kāklo sėdėti (ažsikarti) (kam) „būti išlaikomam (kieno)“: *Ar vārta penēc tokis, un mōcinos kāklo sėdzi. Ānas un mā kāklo asikōrē, niēko kruēc nenōri.*

⁸ Frazėologizmai pateikiami supaprastinta fonetine transkripcija. Tvirtapradės ir tvirtagalės priegaidžių ženklai kartu žymi ir balsio ilgumą.

⁹ ps. – pasaka, d. – daina.

an namū dúoti (nueīti) „išleisti sūnų užkuriom į svetimą ūkį“: *Raiķa súnur un namū dúoĉ. Ānas būvo un namū nuājis.*

an pirštēlių eīti „atsargiai, tyliai vaikščioti“: *Kap ānas acikēla, tai vis an pirštēlu aīna, kad vaikū nepažādzint.*

an paĉiōs spūrgos (viršūnės) ažlīpti „labai girtis“: *Ānas jaū un paĉiōs spūrgos (pum-puro) ažlīpo besigīrdamas. Jaū un viršūnės ažlīpsi, alī gali nuo viršūnės nukrīsci.*
an pōnų išeīti „išponėti, išlepti“: *Visī un pōnur išāj.*

an vienōs šakōs galī kabintie „labai vienodi, panašūs“: *Abū un vienōs šakōs gali kabīncie.*

an visōtkų likti (palikti) „neišteketi“: *Tó mergōkē un visōtkur palīko. Anā un visōtkur liko.*

apīnastri vīty „ne laiku, per anksti dirbti nereikalingą darbą“: *Ānas per unksci apīnastri vāja.*

apžīojus turėti „niekam neduoti“: *Tu, sako, — turi apžōjis pīevur.*

(reikia) armōtą pastatyti (kam) „sunkiai prižadynamam būti“: *Jām raiķa armōtur pastaciĉ, kad pabūdzcīncie tōki miegāli.*

ar [gal] [ne]pardúodai dantis? (pašiepimas, kai be reikalo kas juokiasi): *Aĩ nepardúodai duncis, ko tep sēdzi duncis istācis. Ir stōvi kap vėlņas, gal duncis pardúodai? O tu, neparduozdik duntū, nēr kām peķka.*

ar vestūvėsna prašyti atėjai? (sakoma, kai užėjęs kaimynas nenori atsisėsti).

āšarom ažsilėti „pravirkti“: *Āni's āšarom asilēji.*

āšaros bēga „verkia“: *Kām papāsakoĉ, kap mán būvo, tai ĉa āšaros bēga.*

āšaros nurito „apsiverkė“: *Mán ir āšaros nurito — medelāiĉus panulāužē, dziegelūs (daigelius) panumīndē.*

āšaras braukti (lėti) „verkti“: *Mergōkaitē ašarėlās braūka. Rutelās ravėjau, ašarėlās lėjau (d.)*

āšarosa praūstis (paplūti) „daug verkti, sunkiai gyventi“: *Visur gi vānimur cik āšarosa anā praūšas. Dabaĩ anā āšarosa paplūvus (paplūdus).*

āšaroms [paĉiōms] byrėti „nenorint verkti“: *Dāgunĉan undeniñ uñkišau runkās, tai nēverku, ir āšaros pāĉos bīra.*

ateīs vėlnias barzdōs skūstie (sakoma, kai veltui išgalanda dalgi, bet su juo daugiau nepiauna): *Kai galūnda dalgi i jau daugāū juj nepjāuna, tai sāko — ataīs vėlņas barzdōs skūscie.*

atgaliōn vėrsti „širdį pykinti, norėti vėmti“: *Kap suvālgē kū, tai atgaliōn vėĉa.*

atriektā riekē „ištekėjusi duktė, ar vedęs sūnus“: *Danūtē jau atriektā riekē, kū darīĉ.*

atsigūlti miegañ „užmigti“: *Momā miegañ acigule.*

áuksas būra (kriñta) (sakoma, kai lyja derliui reikalingas lietus): *Āuksas mūsū dzirvōsun bīra, ĉa ne lietūs, vaikaĩ. Vaikaĩ, vaikaĩ, ĉa gi ne lietūs, ĉa āuksas kriñta.*
ažgavėti an linū ūgio (paproty per Užgavėnes suptis kuo aukščiausiai, kad linai ilgi augtų): *Súplaukes (sūpuokles) dāro pie Ažūgavėnes: gālvur balkin sudúoĉ — ažgavēĉ un linū ūgo.*

až mārių ir kárvė vienā kapeikā „ten gera, kur mūsų nėra“.

ažrūkusioms akims būtie „būti nepastabiam“: *Neraiķa ažrūkušoms akims būcie i paci paragēsi (pamatysi).*

ažsimūšti (trūkti) darbaīs „labai daug darbų turėti, labai užsiėmus būti“: Ažsimūši. darbaīs būvom. Tu darbaīs trūksi — kiek darbų daug.
ažu mā (mano) minciēs „mano atminime“: Ažu mā minciēs tep šaūkēs (vadosi). ažu širdiēs īmti „labai išsigąsti, dilgtelėti širdin, per širdį nusmelkti“: Ažū širdziēs ėmē, kap pamačau.
bacēnas atānešē (ansviedē) (sakoma, kai šeimoje gimsta vaikas): Ogi mā sasūti· bacēnas (gandras, plg. brus. баца́н) atānešē. Kū tau bacēnas ansviedē pro lūngu.
baisū pažiūrēti „labai daug“: Tū kārŭ — baisū pažūrēc.
Barborā nāktī antrāukia (sakoma, kai gruodžio 22 d. ima trumpēt naktis, ilgēt diena): Barborā nākei· untrāuka, tai jaū nakeis sustōja.
(gulėti) bařzdą aždýrus „drybsoti, nieko neveikti“: Ko tu guli bařzdu aždžiris (užvertęs), krutēc raika.
bātai per suñkūs (sakoma apie seną, silpną žmogų): Tai jaū ir aš tokis, jaū mán bātai per suñku·s.
batviniūs (būza, rūgštūs kopūstūs) srēbti (sriaūbti, vālgyti) „miegant knarkti“: Ānas jaū girtas — batviñūs srēba. Āš labai bijaū, kap būzu girtas srēba. Girdzi kap tatā būzu sřaūba (srebia). Kap graītai aźmigo — jau kopurštūs srēba. Parājo namōna ir jau kopurštūs ru·kštūs vālgō.
bēgti nog [kieno] akiū „pasišalinti, pasitraukti, išeiti“: Bėk nog mā akū, ka aš tavi neragēcak (nematyčiau).
bēdā bēdą vēja „labai daug nelaimių, vargų“: Bēdā bēdu· vēja, alī gi·vinē mōžna.
blōgos ākys (drenā akis) (sakoma apie tą, kieno akys gali pakerėti, nužiūrėti): Jo drenā akis, gāli pakerēc. Jō blōgos āki·s — rūdo žmogaūs sāugokis.
bóba Vilniun nujótų (sakoma apie labai neaštrų (peilį ar pan.): Neāštras peilis — bóba Vilñun nujōt.
būdavóti an smiltiēs „kurti nerealius planus“: Per daug ānas būdavója un smilciēs, perdaūg nóri.
burnā susimaīnē „perbalo“: Mán cik burnā susmaīnē, kū daricie.
būrna pravérti „įmti kalbėti“: Visu· vākaru· burnōs nepravērē.
būrna šiktie „prisigėrus vemti“: Seni·kščieji (senieji) lietuvaī mažaū gērē, dar jau·numā prijū·nkus cik bū·rnu šikcie.
burnōn įdėti „suvalgyti“: Kū burnōn i·dėjai, tū ir geraī, kū suvālgei.
būteli· čiupinėti „išgėrinėti“: Įtas unkscī pradē būteli· čiupinėc.
čiēnių aźmūšti aukščiaū nōsies „labai pakelti kainą“: Kap kermōšin nūveža sviestu, tai čiēnu· aźmuša aukščiaū nōsies.
čvėrtką patēsti „truputį išgerti“: Kap kadū, kap čvėrtku· pāti·šu, tadū kalbā gerāsnē.
dangūs regėti (sakoma apie labai prastą sriubą): Ot, išvirei sřaūbu· (sriubą) — dungūs ragēc. Prascī batviñai — dungūs ragēc — galėjei koč sviestu pramezdzic (pagerinti).
danguñ pažiūrēti (sakoma, kai norima apipilti vandeniu per rankovę bežiūrintį į dangų): Ar nóri danguñ pažūrēc, aikši.
dantis aźkalbdyti „atkalbinėti“: Ko tu aźkalbdaī jam duncis.
dantis griežti „pykti“: Brólis duncis griežē un jō už sāseri·.
dantis išmūšti „smarkiai primušti“: Nu tu, aš tau duncis išmušū.
dantis šiepdyti „šypsotis, dantis rodyti“: Ana šiepdō duncis raika neraika.
dantis pasidėti an palýcios „neturėti ko valgyti“: Netūri jaū ko pūscie (valgyti), sēdzi duncis pazdēji· un palýcos (= lentynos), netūri jau āni·s pāno (pašaro, maisto).

dantīs plāuti nog mēsōs (sakoma, kai pelenų dienoje užsigavint geriama degtinė):
Reīka ir mán duncis praplāuč nog mēsōs. O pelanū dzienōj, aīna, gāŗa, duncis plāuna nog mēsōs.

dantiņ tušćiaīs klapsēti „neturēti ko valgyti“: *Táu broļai priklegdzinējo (prikalbinējo), aik krutēc, Pātraī, ē daŗ duncīm tušćiaīs klapsēsi (barškinti), kat neklausēi. dieškā āpvertē (sakoma, kai jaunesnė sesuo išteka anksčiau už vyresniąją): Katarā liko duktē, tai sāko dzieškū āpvertē.*

diedaī kampuōsa [stóvi] „temsta“: *Dziedaī kumpuōsa stóvi, parā gi·vulām dúoē. Jau dziedaī kumpuōsa, ē vaikū nērā.*

diēvas krýžiu dāvē (sakoma, kai turi girtuoklį vyrą): *Kur jaū girtuōklis i·rā, tī jau krīžus: dziēvas dāvē mums krīžū, itoki· laidōku.*

didelis kashnys gėrklę plėšia (pėrplėšia) „kas daug nori, nieko nelaimi“: *Kap jau kas per daūg bėga, krūta, sāko: dzidelis kúsnis gėrklb· plėšia. Dzidelis kúsnis gėrklb· pėrplėšia.*

druskā táu akýsan (sakoma, bijant, kad nenužiūrėtų): *Jėigu gražū árklū jója ir sāko kiek: — o, o, kokis tā gražūs arklīs, [jojantysis] sāko: — druskā táu akýsan, nenudzīvi·k manī. Ot, gražai aprinkdeī mergókaiiti — druskā táu akýsan.*

dūka sugáudyti „atsikvėpti, atsigauti, atsipeikėti“: *Negaļū, dūko sugáudzi·ē.*

dúona su dúona sudurti „užtekti; sudurti galą su galu“: *Ūždarbai būvo menki, bet sudúrdavau dúonu· su dúonu.*

važiuoti dvėrą apskaityti „į žvalgus važiuoti“: *Āš ir pác važavaū su sā dūkteŗu apskaiciē dvėru·.*

dviejuōs būti „ištekėti, vesti“: [Kap] javuōsa rańda vėrpas dzvi — sporīžū, merginā ar bėrnas suskaūpa — būs dzviejuōs.

eiti po lauzaīs „eiti šalin, nešdintis“: *Eikit po lauzaīs, dajėdēt jūs mán.*

eiti šunims šėko šienáući (sakoma, kai neklauso): *Jei neklausai mūsu·, tai aite šunims šėko šienáuē: prisšienausi kūgi·, tai pac isibaigsi an kūgo.*

gālas jū „tiek to“: *Važúote namūlo, gālas jū, nērā ir neraika.*

gali an nugarōs gulėti (kalbant apie gyvulį — labai riebus): *Riebi kaūle, gāli un nugarōs gulēc.*

gālima (gali) [ir] liežiūvi prarýti „labai skanu“: *Ot geraī padareī—gālima ir liežiūvi prariē. Tai gárdus batvińai — gali liežiūvi prariē.*

gálvą atitráukti „galą padaryti“: *Ko cik mā galvōs neatatráuķē — tokiē daŗ vaikaī.*

gálvą dėti „labai gerbti, mylėti; būti pasiruošus mirti už ką“: *Dabaĩkos (dabar) tī labai žmónės — aŗ lietūvi· gálvu· dāda.*

gálvą dúoti „duoti proto, gabumo“: *Dziēvas dáu gálvu·, ir tvarkaū vālčus ir visu malūnu·.*

gálvą nukárti „nusiminti“: *Kám tu gálvu· nukórei, neraika dúsaucie.*

gálvą pakėlti „pažiūrėti“: *Pakálk gálvu·, ar jaū aiŗta? (d.).*

gálvą žemaī nešióti „nusižeminti“: *Nemokėjau... prieš virāśni· žemaī gálvu· neŗóē. (d.).*

galvōn iĩtis „jaudintis, rūpintis“: *Tu, māma, neprijū.nkus! (nepripratus) vienā, ko tū galvōn imiēs, apkrutėsim (apdirbsim) visi [arus]. Neiĩk tu galvōn. Nē vienas nē galvōn nėsima.*

galvōn prieidýti „ateiti atmintin, atsiminti“: *Buvaū numiŗšis, kap priaido galvōn, žinaū — pragaĩšo (išnyko) dabaĩkos lietuvū daĩnos.*

galvõn výtis „išsiminti gerai“: *Tas vlskas galvõn vlyosi: ir užẽ (groti) mokẽjo ir gie-
dõc (dainuoti) dziedukas.*

galvõj prieidýti „i galvą ateiti, šauti, dingtelėti“: *Kas galvõj priaído, tũ ir švi.rkštauna
(švilpauja) atgalõna aidamas.*

galvõj sũktis „žinoti, bet gerai neprisiminti“: *Kad ažgiřšcãk, pagiedõcãk, dař —
sũkasi galvõj ir nẽmenu.*

galvõj ne tep virti „nebe tokiai galvai bũti, nesuvokti, gerai neprisiminti“: *Sãnas,
jau bemažaikõ (beveik) sepci.nãsdãšimt pinkeli — galvõj jau ne tep vãrda, nus-
mainẽ (pasikeitẽ) galvã.*

galvõj [daũg] skystumõs turėti „apykvailiam bũti“: *Vĩras galvõj daũg ski.stumõs
turẽ, paveřkẽjau geraĩ.*

gavendãs pĩnti (pustýti) „šnekas vedžioti, niekus kalbėti“: *Kad tũ cik gavendãs pini,
kap paslikdaĩ namuõsa. Priskõrei (prisikabinai) priek žmõguo ir pustai gavin-
dãs.*

gẽrã gãlvã turėti „gabiam bũti“: *Dziedukas gẽrur gãlvu turẽj.*

gerklẽ suẽdẽ „pragẽrẽ“: *Įto gerklẽ suẽdẽ viskũ — ãnas dařkos vỹžais apsaũdẽ.*

gẽrklẽ pavilgyti „truputį išgerti“: *Pari.tẽlais ař kap kadũ gẽrklũ pavĩlgau. ãnas
dalẽkdẽ iš ažvačũ (iš užpakalio) — ãmete gẽrklũ pavĩlgiẽ.*

gyvas žẽmẽn nelĩsi „nieko nepadarysi“: *Kap apzdaĩrẽ visũosna šõnuosna, ažvĩdo
sũnur i vaivõc (dejuoti) pradẽj, ali gyvã žẽmẽn nelisi.*

gyvỹbẽ baĩgti „nusižudyti“: *Apsipikcino anã, net sãu givĩbi baĩgẽ galvõjo.*

i mẽilẽs pãnčius pakliũti „išsimylėti“: *Tai mũsur bernãlis i mẽilẽs pũncũs paklũvo.*

i šalis išsimẽtyti „išsibarstyti, niekais nueiti“: *Uneĩdo gaspadõřus, pažũri klũonur,
kad lik Kalẽdu ažtẽkt, kad i šalis neisimẽci.t [šienas].*

i trũbã susisũkti „gerai veřliai augti, bũti geram derliui“: *Kõkus 5 rugelũs [nepiauna]
paliẽka ir sũsuka, kad kitur.mẽt grãžu.s rugãlai bũtur — i trũbu.s susisũki.*

iki ãřarũ pilna „verkti norisi“: *Susriĩkom draugẽn, ẽ man jau iki ãřarũ pĩ.lna.*

ilgas plãukas „moteris“: *Kãm tu klausãĩ i.lgo plãuko, turĩ gãlvu.*

ilgas rankãs turėti „bũti vagiu“: *Jos vĩrur išvarinẽdẽ — ãnas i.lgas runkãs turẽ.*

ir priẽg pẽčio (vns. naud.) ir priẽg svẽčio (vns. naud.) „visur tinkantis žmogus“:

Anã ir priẽg pãcõ, ir priẽg svãcõ, o ãnas cik pĩ.rmini.ko pařikiniĩs (pataikũnas).

ir priẽk daĩgei ir priẽk bliũdo (vns. naud.) „visur tinkantis žmogus; geras darbininkas“:

Betgi vĩras liĩksmo bũdo, ir priẽk daĩgei, ir priẽk bliũdo (d.)

ir plãukas nenukris „nieko blogo neatsitiks“: *Be mã ruĩkos — ir plãukas nenukris.*

ir šũdas an liežiũvio iřkẽps „sakoma apie žmogũ, kuris daug tuščiai kalba, plepa“:

Kap suaĩdo dzviẽju, tai ir šũdas un liežiũvo iřkẽps, pleĩcija ir pleĩcija.

ir řuvã neankãstũ „labai neřvarus“: *Suskriĩdis (suskretẽs) kvartũkas — ir řuvã ne-
unkũstu.*

ir vėlnias nẽima „niekam nereikalingas“: *Manĩ ir vėlĩnas nẽima, visũ gi.vãnimur
cik vargĩcinas (vargřas) žmogũs buvaũ. Manĩ tõko kaĩkini.ko (kankinio) ir vėl-
ĩnas neiĩs. Sãnas — jo ir vėlĩnas neiĩs.*

ir vėlnias neapřukuõs „niekas neapgaus (sakoma apie smarkũ, gudrũ)“: *Įtos bõbos ir
vėlĩnas neapřukuõs (neapgaus), anã ir vėlĩno skeltĩnũ (pliauska) skũru iřtvõs.*

iřẽiti vėjais „veltui, be naudos, niekais nueiti“: *Visũ gi.vãnimur mã sopulĩs, ku
ažkrutẽjau, iřãjo vėjais.*

išēiti (išrūkti) iš galvōs (prōto) „prisimiršti“: *Kap ēa ānas šaūķas, išējo iz galvōs, nemenū jaū. Tep išrūko iz galvōs — bradzinis ānas šaūķas. Daŗ jaū išeina iš prōto, negalū pasakīcie.*

iš dūmo „visi iki vieno“: *Vaikaī, visi iš dūmo — laūkan!*

iš galvōs išeiti „pamiršti“: *Mōcina mán kōķas bāikas blevāzgojo — jau iš galvōs išē.*

iš juōko aŗsiturēti „susilaikyti nesijuokus“: *Negalėjau aŗsiturēc iz juōko, kap ānas vālgē itur saldziēni (salde, raugiene).*

iš kalbōs prieiti „ateiti į galvą bekalbant“: *Kap iš kalbōs priaīna, tai tadū ir sāko. iš prōto išsikrausdyti „išprotėti, pamišti“: Ānas berņōkāicis gāli iš prōto isikrauzdziē.*

iš skūrōs griūti „labai muistytis, bēgioti, nežinoti, kur dėtis“: *Kap pāsukē bizgėlē (gylys) par ārkli, tai prosta (=tiesiog) iš skurrōs grūva.*

iš širdiēs išplēsti „pamiršti“: *Va, niķkas [dainų] neišplēšē iš širdziēs.*

iš širdiēs 1. „labai gerai sutarti, sugyventi“: *Aŗ su viru gi venau iš širdziēs.* 2. „nuoširdziai, atvirai pasakyti“: *Iŗ širdziēs pasakiŗu — senīķŗu (senoviŗku) dainū nēmenu, gal jum ir nepaciks.*

iš vālios „palengva, pamaŗu“: *Kad ait tāiki dama, iš vālos, tai nepaŗiŗt, kad ŗlubā. (rēkti) iš visōs gerklēs „labai garsiai ŗaukti“: Ko tu rēki iš visōs gerklēs. Kuŗleŗvai (kūleŗjai) aŗūkluoni rēķa iš visōs gerklēs.*

jei mā āķys táu akŗsu (sakoma, jei kas peikia uŗ negraŗumā kieno ŗmonā ar vyŗā):

Mūsuk (pas mus) tep sāko: jei mā āķiŗ táu akŗsu, tai táu būt graŗi.

juōkas aŗējo „pradėjo juoktis“: *Kap aŗējo juōkas, kap anā grūvo.*

juokūs (krēsti) rāstie „juokauti“: *Mā viras mokē juokūs rāscie. Kap sueŗ visōķus juokūs krēsci.*

kad an raŗķų nesibaŗgtų dūona „kad būtų geras derlius ir jo uŗtektų ilgam (paprotyŗ piaunant rugius).“ *Kruglāicis (ratelis) māŗas māŗas liķa ruŗū, viduri likūcis (gabalēlis) dūonos, kad un mūsŗ ruŗķŗ nesibaŗgtŗ dūona.*

iŗverstā rankōvē „kas daŗnai keičia paŗiūŗas“: *Āniŗ tokiē — iŗverstā runkōvē.*

kad aŗ pirmiaūŗ būćiak (tar. nuos.) spiōvēs kap pāpas (sakoma, kai sriebiant sriubā nuplinkama lūpos): *Piū! Kād aŗ pirmiaūŗ būćak spjōvis kap pāpas (=popas).*

kad jūŗų ŗodēlis diēvo ausēlēn (sakoma, kad kuo netikima): *Kad jūŗŗ ŗodēlis dziēvo ausēlēn.*

kad dūona nenueŗtų nog stālo „kad būtų ko valgyti“: *Vālgō deŗļaus ķauŗini, kad dūona nenueŗtŗ nog mūsŗ stālo.*

kad tau raŗķos atidŗiŗtų! (keiksmas): *Kap aŗpīkŗta drūćai (stipriai, smarkiai) un ko, tadū sāko: kad tau raŗķos atdŗūt!*

kad tau Pierūnas aŗuŗaŗtų! (keiksmas): *Tep pāća pasāko — kad tau Pierūnas aŗuŗaŗt!*

kad tavē vanagai! (nesmarkus, ŗvelnus keiksmas): *A ciŗ, kad tavi vanagai! Kuŗū tu ēa velŗū atlēķus kukūoji.*

kad tū iŗsibaŗgtum! (keiksmas): *Kad tū isibaŗktum! kap tu man dajēdei.*

kad tu skradŗŗŗmēn nuŗjes! (keiksmas): *Kad tū skradŗŗŗmēn nuŗjis, kad tū vālij prapūolus be manī!*

kad vilķas paŗstų tā (tavo) kāulus! (keiksmas): *Kad vilķas paŗst tā kāulus — tep bōbos bāŗas.*

kāilī iŗnēŗti „iŗbēgti“: *Cik kāili iŗnēŗau, kap pradē āniŗ dauŗicis.*

kai vienà diená „labai greitai“: *Na, o paskāu suājo dveji mātai kai vienà diená jau.*
kai šūdui aketiņ līsti „be reikalo kištis, līsti kur, ar īsiterpti ī kalbā“: *Ko tu lindaī,*
kai šūdas aketiņ. Tāsta jaunumā (jaunimas) lañda, ko tu landi kai šūdas aketiņ.
[bēdā] kāklā (sprāndā) lāužia (sūka) „labai blogai, sunku“: *Bēdā bēdur vēja, ē tre-*
čā ir kāklur lāuža. Visur āmžur bēdos mā kāklur lāužē, nebēdujaū, drūtas (stiprus)
buvaū. Vienā bēdā, tai dār ne bēdā, dzvī bēdos, ē jau tračā ir kāklur sūka. Vienā
bēdā ne bēdā, antrā nepaciņka, ē tračā sprāndur sūka.

kalvārijos kēlias „vargai, rūpesčiai, siekiant ko“: *Tep prasdējo mā kalvārijos kēlas.*
kām kója, kām raīnkā nudaūžti „prastai padaryti“: Kām kójur, kām ruīnkur nudaū-
ža — kokis tī jō dārbas — drenā ānas padāro.

(graži) *kap aguonā (gėlē) „labai graži“: Anā graži kap aguonā. Ot graži mergā nu-*
vā — kap gėlē.

(juodā) *kap anglis „labai juoda“: Išājo trīs meigos ir visos jūdodos kap uīgli's (ps.).*
(sēdėti) kap an ūlū [kokiū] „labai neramiai sēdėti, labai neramiam būti“: Vidūkeli-
sēdžu kap un ilur koku.

(augti) *kap an mieliū „labai gerai augti“: Merģokāitē āugo kap un mielū, ē graži*
būvo.

kap an minčiū „labai gerai žinoma, gerai atmenama“: Tiešog kap un minčū mán
tokā kalbā. Kap un minčū anā mán tokās kalbās sakinė.

kap an šūnio ažiētum, pāustī nuvarýtū „labai rūgštus (apie sriubą)“: Kap mūsap
sāko: tai rúkšturs bařšči, kap un šūnio ažiētum pāursci (plaukus) nuvarítur.

kap apušēs lākštas lāpsi (drēba) „labai bijo“: Anā kap apušēs lākštas (lapas) lāpsi.
Vilkeniča (vilkē) svirpē, pēršoko, ē aš kap apušēs lākštas drebū.

kap arklīs 1. „labai prisigērē, labai girtas“: Sēdzi pasgēris kap arklis, ē tókis dār
drabnūcis (jaunutis) bernokāicis. 2. „labai daug valgo“: Kad tu ir vālgai tep
daūg kap arklis.

kap aš mūro (būti) „gerą vyrą turėti, gerai gyventi“: Aš tadū kap aš mūro buvaū:
vīras gēras — ir dūonos, ir spirgiñū (lašiniū) būvo.

kap aš pēčiaus (ažgriūti) „gerą vyrą gauti, gerai gyventi“: Kap ištekėjau, kap aš
pēčiaus ažgřuvaū, koč vīras i varguōlis (varguolis, vargšas) būvo, cik vokalūs
(krepselijus) pīnē.

kap barōnas (duřnas) „tamsus, mažai mokytas“: Ānas kap barōnas duřnas.

(ažsigeidē) kap bōba sunkēnē „ko nors labai užsigeidē“: Ot ažsigeidē, kap bōba
sunkānē (nēščia).

(vienā) kap bugelē (kēlmas, vilkas) „visai viena“: Vienā gi'venū kap bugelē. Aš jau
niēko netuřū, vienā kap kēlmas. Aš ēa vienā kap vilkas; apsiriñkē (apsireng-
ti) jau i'rā mán blogai, kójur trauklis (skauduly) tráuko, runkā sōpa.

kap cviekučiū kopóti „labai skaudžiai kąsti“: Bitāle kruñto smaģai, kap cvieku-
čū kopója.

(juodā) kap dañkstis „plika, be žolės“: Juodā pieva kap duñkcis — kokā tī gane-
vā (ganykla).

(pinti) kap diēdui vyžūs „niekus kalbėti“: Kad tu ir pini kap dziēdas vi'žūs.

(baltā) kap dróbē „labai išblyškus“: Merģōkē baltā kap dróbē.

(būti) kap duobėj „labai blogai gyventi“: Dabařkos asū kap duobėj — žabarēlur ne-
galū pasriñkie, duonātēs parsnēščie.

(išsuktos) *kap gyvātės „labai netiesios, vingiuotos“: Ažtāt, kad ju' dziřvos nērà ciēsos, alì unēji' pōno dyraņ ir isuktos kap gi'vātės.*

kap gaidīs (glinda, kubėizdalius, malipūtas) „labai mažas“: Kas tī zo žmogūcis – kap gaidzīs. Kokis tai žmōgus – kap gli.nda. Kōkis itai žmōgus – kap kubėizdalius (pumpotaukšlis). Itas kur aīna – kap malipūtas.

(krūta) *kap gaišas „labai prastai dirba“: Ānas ci.ngi – kap krūta, tai kap gaišas (padvēsėlis), cik aīna.*

(širdis) *kap geležis „labai nejautrus, negailestingas“: Anō širdzīs kap gelažīs – naktūiĉ (nakvoti) niēko nepriņdo, nē vienas tī neažnaktūjo. Momà gaudzinē dūonos, alì anō širdzīs kap gelažīs.*

kap gīrnom (māltuvei, mėlnyĉiai) mālti „labai daug kalbėti“: Tai jau tararāika – māla ir māla kap gīrnos. Tu malì i malì kap maltuvē, ir nepabōsta. Ānas māla kap mėlni'ĉa, kap cik žmōgu' suscikdo.

(paklegėjo) *kap girtas „prastai pasakė, nukalbėjo“: Kap gīrtas paklegė, ir ganà.*

(krōkšĉia) *kap gyvulīs „labai knarkia miegant“: Ko tu krokši kap gi'vulīs.*

(rasitararāvo) *kap Gražūlio rātai „išiplepėjo, įsikalbėjo, labai į šnekas įsileido“: Ot rasitararāvo, kap Gražūlo rātai.*

(sėdi) *kap Gudīnųkai an kapų „sakoma, kai sėdintieji už stalo nei valgo, nei geria“: Āni's sėdzi kap Gudzinikai (kaimo vardas) un kapų, ar vālgi'ĉ nēr?*

(tųli) *kap indikas pasipūtęs „nieko nekalba“: Itas žuvinis (žvejys) cili kap indikas paspūcis – baisū prikludziĉ (paliesti).*

kap iššlūota „tuščia, nieko nėra“: Iš kiemū visi išvažāvi – kap išlūota.

kap iš [v]ādenio viřti „būti labai lygiam“: Jāigu artōjas vāgu pravārė, tai tūri būĉ, kap iš ūndeņo dzirvā viřšĉ.

(krūta) *kap jūodas (jūodasiai) vėřšis „labai daug dirba“: Sāule jau ažsilāistė (nusi-leido), ē ānas dār dzirvōsu krūta kap jūodas vėřšis (jautis). Pakoļ laukūs apsėdo, ānas krūta ir krūta kap jūodašai vėřšis.*

(išėjo) *kap kanāpės „greitai ištekėjo, išėjo viena po kitos“: Išē mā dūkteri's kap kanāpės: itā, katarā liko, mán padėdo.*

kap kapuōsan „labai liūdna, skaudu, sunku“: Kap išėido vaikaī, tai aš kap kapuōsan.

(susniežė) *kap karōstinis arklųs „labai neramus, irzlus, piktas“: Kap karōstinis arklīs susniežis, tai itur vaīkur stūkteli, tai itur.*

(gyvėna) *kap kėlmas „labai apsileidęs“: Paspī.rdo cik kōjom ir gi'vāna kap kokis kėlmas.*

kap kepūrė „labai dideli“: Tōki rapūkė kap kepūrė kārvi' ži.nda.

kap kerėplā „negražus, biaurus“: Senà bōba kap kerėplā.

(nuėjo) *kap kiaūlė „nepasiseikino“: Ānas nuvā kap kēaūle.*

kap kiaūlei rāšĉinon lįsti „įkyriai kur nors ar prie ko nors lįsti“: Ko tu lindaī kap kēaūle rāšĉinōn (=duonos raugan).

kap kopūsto galvā „labai prasta (atmintis)“: Mincis (atmintis) kap kopūsto galvā, negalū priminĉ.

kap kuolaī „labai sunkios, nepaslankios“: Mā kōjos kap kuolaī pazdārė, graītai šmirinĉ (vaikšĉioti) negalū.

kap kultuvāitės „plōkšti, dideli“: Karōsai kap kultuvāitės lūnuosu i'rā.

(*pruňkščia*) *kap kumel̃ys kumėl̃ę suuodēs* (sakoma, kai viešoje vietoje vyras melinasi moteriai): *Ko prunkščī kap kumel̃s kumėl̃b̃r suuodis.*

kap kuodėl̃i kūryti „labai daug rūkyti“: *Dziedukas kap kuodėl̃i kūri.*

kap kurñykas (mėšl̃ynas) „labai nešvarus, netvarkingas“: *Nuvejaũ piřkon — kap kurñikas (viřtidė) — nē anā būrnur praũša, nē ru'būs plaũdo. Anũ piřk̃a kap mėšl̃inas.*

kap kvail̃ys iš piřsto juokiasi „be reikalo juokiasi“: *Ānas moka kap kvail̃is iš piřsto juok̃cis. Juok̃as kap kvail̃is iš piřsto.*

(*prilipo*) *kap lākštas (smalā, spirā)* „įkyriai kibo, prisikabino prie ko“: *Prilipo kap lākštas (lapas) nog vandeñs. Ānas kap smalā prilipo priek dūkterei rēščinei (paskutinės, jauniausios). Ko tu prilipaĩ par man kap spirā. Kap lakštaĩ prilipo.*

kap levaĩ „labai dideli, riebus“: *Veřšai prāma (=tiesiog) kap levaĩ.*

(*blandýtis*) *kap maišē* „būti labai apsiniaukus“: *Apsñāukē ir bluñdos kap maiši.*

kap mēdžias (mūras, siena) „labai geri“: *Gėribos būs: mūs̃ gerĩ ruğai, kap mēdžas (miškas). Ot gerĩ javaĩ — kap mūras. Gerĩ ruğai kap siena — pāno būs.*

kap mendrėl̃ē „labai liesa, plona“: *Mā duktē kap mendrėl̃ē būvo, ana an kojĩf̃ur nepastovē.*

kap musiā „trapus, neilgo amžiaus“: *Žmogūs kap mušā.*

(*pilti*) *kap namuōsa* „atvirai, drąsiai, paprastai kalbėti“: *Aš paprastaĩ kap namuōsa pilũ, niėkas manĩ neapdraũs (neuždraus).*

(*augti*) *kap ne an sã (savo) dienėliũ* „labai greitai augti, ne pagal savo metus“: *Kap mažūtē áugo, kap an mielũ, kap ne an sã dzienėlu.*

(*krutėti*) *kap ne sãu* „labai prastai (dirbti)“: *Anā cik kiemāuna (vieši, vaikščioja) par bōbas, ē kat kū krũta — kap ne sãu.*

kap ne sã (savo) kōjos „kalbant apie ėjimą — labai lėtai, sunkiai“: *Nu ir aĩna, — kap ne sã kōjos: ėa sustodo, ėa aĩna.*

kap nog kr̃žiaus nuimta „labai sublogus, sunykusi“: *Duktē kap nog kr̃žaus nuimta.*

kap ōblius „labai aštrus“: *Kiřvis āštras kap ōbl̃us.*

(*šviřkščia*) *kap paũkštē* „labai gražiai švilpauja“: *Jũ bernōkas tep gražai šviřkščā, kap paũkštē.*

kap pavalkai „labai didelis“: *Kauniėřus priřũta baiřaušas — kap pavalkai.*

kap pielā nugarā „labai liesas“: *Užvĩdau anũ kārvi — ku'dā, kap pielā nugarā.*

(*gerklė*) *kap puodas* „labai daug gali išgerti“: *Kad anō gerklē kap puodas, kap ānas ir gāl̃i ciek gėrcie.*

kap plōstais (ṽžais, viřtom) drēbti (veřsti, snĩgti) „labai snigti didelėmis, drėgnomis sniegėmis“: *Visu' dziėnu' veřtē snĩgu' kap plōstais, ir kalinaičiai, ir nešulaičis šlāpas. Tai drēba kap ṽžais. Šuñdzie snĩgci kap ṽžais. Veřča kap ṽžais laukĩ. Žũř, kap viřtom snĩgci.*

(*skrypūoja*) *kap rātas nēteptas* „neaiškiai, užsikirsdamas kalba“: *Skri'puoja kap rātas nēteptas.*

kap regĩ „bematant, labai greitai“: *Kap ragĩ kuodėl̃i sũvėpa.*

(*sėdi*) *kap rūbliũ padovanójēs* „labai nusiminęs“: *Ānas sėdzi kap rūbl̃ur padovanójis.*

[Frazeologizmas esą kilęs iš papročio, kad jauniems per vestuves reikėdavo duoti pinigų.]

kap smetonā apdėtos „visos baltos, pilnos žiedų“: *Ōbeli's kap smetonũ apdėtos.*

(*áukštas, plónas*) *kap smilga* „labai aukštas, plonas“: *Ānas tókis dzidelis, áukštas plónas kap smĩlga, tai ānas ir nūrēškē mán šermũlu' (šermukšnių) ir dáu.*

(báltas) kap sniēgas „labai baltas, gražus“: *Runkindāicis (nosinē) tokis gražūs kap sniēgas báltas.*

kap stālas „labai lygus“: *Kāēlas gāras, kap stālas.*

kap strielā „labai greitai“: *Tprusōka, tprusōka, aikšīte, aikšīte namō: kárvēs aīs kap strielā — priju.nksta.*

kap susirietei, tep ir pasikēlei „visā laikā tas pats, nepakeisi“: *Tep jau i·rā, kap sūs-rietei, tep ir pasikēlai.*

(grāži) kap suteptā „labai graži, riebi“: *Kaulāitē graži kap suteptā.*

(tānkūs) kap šepetýnas „labai tankūs“: *Pamidōrai dā cik dzíksta, alī tūnkurs kap šepēcinas.*

(praeīti) kap šiañdie „labai greitai praeiti“: *Trejī mātai, rāgis, kap šuñdzie praējo.*

(ažsigeīsti) kap šiktie „labai norēti ko“: *Ānas tep ažsigeidē aič, kap šikcie. Ot tu ažsigeidei kepūrēs, kap šikč.*

kap šlapīā málka dēga „labai prastai dirba, daro kā“: *Tu daraī, kap šlapā málka dēga.*

kap (loc) špygā (žāgrē) „labai liesa, maža“: *Kárvē susriētus kap špi·gā. Kāūle itā kap špi·gā. Kur dā mergokāitē loc žāgrē.*

kap šūniuo (vns. naud.) lóti „labai skūsti“: *Anā kap šuvā lāja ir lāja. Kām reīka kap šūñuo lóč, kū padārē, padārē.*

kap šuvā nóri „labai nori (valgyti)“: *Āšei kap šuvā nōru vālgi·č, dúok koč dúonos lūstur.*

kap šūnio (vns. naud.) anskūsti (apkleģēti) „apkalbēti, įskūsti“: *Apkleģējai, unskūn-dei kap šuvā manī. Kām táu raikējo kap šūño unskūšč manī, kū aš padařaū tau?*

(pasišancūjo) kap Šūtai ceřkvēj (sakoma, kai netikētai, kas pasiseka): *Tai pasšan-cūjo, kap Šūtai ceřkvēj.*

(būs) kap Šūtai su dziēgoriu (sakoma, kai nesugebama laimikiu pasinaudoti): *Būs ir táu tep, kap Šūtai su dziēgořu.*

kap trūbā sušlījē (sakoma, kai geri rugiai gražiai vilnija, banguoja): *Ot ruģaī, tai ruģaī — kap trurbā sušlīji· (susivijē).*

kap ūbago botāguo (vns. naud.) pasilēisti „pradēti tingēti, būti lengvabūdžiui“: *Tu pasilāidei kap ūbago botāgas. Kap negerai tep pasilāišč, kap ūbago botaguo: ničko nēkruta, kolchozañ neina.*

kap vainikū āpvesta „labai gerai padaryta“: *O, gerai padarīta — kap vainikū āpvesta.*

kap vainiką výtī (nuvýtī) „labai gerai dirbti, padaryti“: *Geraī ānas krutē — kap vainiku· vijo un dzirvonāiño. Pātras gražaī padārē — kap vainiku· nuvijo.*

kap vādeniu išlieta (kalbant apie vagą — labai lygi): *Vagā tūri būč līgi — kap ūndeñu išlieta.*

kap vélñas (prikliūvo) „be reikalo prikibo prie ko“: *Kap vélñas prikľūvo [prie jo].*

(lėkia) kap vėjas „labai greitai bėga“: *Ānas [jautis] lāka ūngi juōs kap vėjas ir blū-voja.*

(pridārē) kap vilkas Murkonýsa (sakoma, kai mato, kad darbas bus prastai atliktas):

Nu, jau tū pridarīsi, kap vilkas Murkonīsa.

kap vienā dienā „labai trumpas“: *Žmogaūs gi·vāñimas kap vienā dzienā.*

kap vilkalōtas „blogas žmogus, niekšas“: *Oi, anas kap vilkalōtas.*

kap vilkas ažbėga an avėliū „nors kiek pelno, uždirba“: *Žmogūs kai aina dzi·rba, vis aždzi·rba kū nors, kap vilkas ažbėga an avālw.*

kap virvē pavijóta vĳasi (sugeba visur prieti — apie žmogų, kuris visur praeina):
Vĳasi kap virvē pavijóta.

(ažkrutėjo) kap Zablaškas (an muilo) su mylū „nieko neuždirbo“: *Tai jau tu ažkrutėsi kap Zablaškas su mi·lū. Krutė, krutė ir ažkrutė kap Zablaškas un muilo.*

kap žalià málka dėga „labai prastai gyvena“: *Tokis gi·vėnimas — kap žalà málka dėga.*

(didelis) kap žárdas „labai aukštas, didelis“: *Dzidelis vĳas kap žárdas stóvi, kas tĳ iš jō.*

kap žėmę pardāves „labai liūdnas, nusimineš“: *O karālus váikšėjo, kap žėmi· pardāvis (ps.).*

kap žėbà pasipūtė „didžiuojasi, įsivaizdina“: *Ana pasipūtė kap žėbà.*

(gyvėna) kap žirnis priē kėlio „labai prastai gyvena“: *Gi·vėna kap ži·rnis priē kėlio, lapėlaižus (voveruškas), vūogas cik reñka ir pardúodo.*

kap žlūgtas „labai sušlapęs, permirkęs“: *Pėrmirkis visas kap žlūgtas.*

kap žvakėlės „labai šviesios (akys)“: *Mā akėles dār kap žvakėles, cik minciēs nērà.*

kap žvēriūtei (pūlti) „labai bartis“: *Anà kap žvērūtė púole, až tai, kad pĳci· smagāi prikúrinau.*

kampė šluotėlė „visų stumdoma, nieko vietoje laikoma“: *Kap ištekėjai ažu vĳo kap až múro, ē kap až blōgo vĳo — kumpi šluotėlė. Moteris cik gāli būc kumpi šluotėlė, vĳas nebūs.*

kāтино āšara „labai mažai“: *Kiēk ito píeno — kācino āšara.*

kėlią (ālyčia) akėti (baranūiti) „einant svirduliuoti (apie girtą)“: *Ragĳ, itas jau kėlur akėja. Aina namōna ir kėlur baranūja. Aina ir akėja visur ūli·cū, tai nezgrābnas žmōgus.*

kėlias atklótas „ką nori, gali pasirinkti“: *Jauniem kėlas atklótas.*

kepūrė dėga „bijo“: *Ir tā vĳuo kepūrė dėga — ruğūs ānas padė vōgcie.*

kepūrę kilióti „sveikintis, nusiimant kepurę“: *Nemokėjau... priēs vi·rāsni· kepurāles kiłóč (d.).*

kiaulės vaikýti (výti, rāsti) „einant svirduliuoti, griuvinėti (apie girtą)“: *Kai jau aina gi·rtas, tadū sāko — kaulės vaiko. Nebijókie, ažsižibkie lāmpu ir lāukie, gal kur kaulės gi·rtas vēja — pareis. Itas jau kaulb· rādo, — tep sāko, kap ažvis·ta girtu·.*

kiek šunų (vilkų) tavė atvĳo (ažvĳo) (sakoma, kai ateina ilgai nebuvęs žmogus): *Tai kiek šunū tavi atvĳo. Tai kiek vilkū tavi ažvĳo.*

(staūgia) kiek gařso tūri „labai garsiai rėkia“: *Ė jáigu susciñka vilkeniču (vilkę), moteriškė staūga, kiek cik anò gařso tūri.*

kiřvis añmesta (sakoma apie neskanią sriubą): *Kat posni (=liesi) batviñai ir negařdu·s — kiřvis uñmesta, sāko.*

kiřvis plaūko (sakoma apie prastą, liesą sriubą): *Kap kokōn sřaubōn kiřvi· uñmeci — kiřvis plaukīt.*

kiškĳ nuvýti „suvilioti merginą“: *Ānas cik kiški· nuvĳo dūkterei, ir visa.*

kočėlū pėrlieti „apmušti“: *Ar tu nóri, kad tavi kočėlū pėrliečak.*

koc tu an šūnio lėi (liep. nuos.) „labai rūgštūs (apie sriubą)“: *Kokiē rūkštu·s kopūs·tai, koč (=nors) tu un šūno lāi.*

koc tu jī su ānielu paguldž (liep. nuos.) „labai geras, rimtas“: Ot bérnas vōžnas, koč (=nors) tu jī su ānielu paguldž.

kójas atitēsti (tēsti) „lētai eiti, ateiti“: Čūt kójas atāti šau, tókis klumpinas. Ot pavar-gau miestī, čut kójas tīšu. Žūr, kap ānas aīna kójas tīsdamas.

kójas aždirti (pakratyti) „mirti“: Pristvālino (prisikūreno) piŗci drūcai (smarkiai), nuē ir aždírē kójas. Jau nēr, jau ānas sēnas būvo, jau daŗ kójas pakrātē.

kójas jūdinti „dirbti, nesėdėti“: Kas kójas jūdzina, tai ir dūonu vālgo.

kójom žēmės nesiekti „būti mirusiam“: Īta bobāle jau kójom žēmės nesieka. Tam pēini ēa, kas kójom žēmės nesieka.

koŗkon žiūrėti „norėti išgerti“: Kap cik dzviēju suscińka, tep koŗkon ir žūri.

kōšēs prāšo (sakoma apie praplyšusius, išsižiojusiais padais batus): Ragī, tā čebātai kōšēs prāšo.

kruopėlę [v]āndenio pasitvėrti „truputį atsigerti“: Lėkaũ per upėlę — pastvēřau ūndeņo kruopėlę (ps.).

kot tu atsigul (liep. nuos.) an jōs (jū) „labai riebi“: Kārvė graži, nūgara placī, koī tu acigul un jōs. Dabaŗkos (kiaulēm) meķinur (pelų) nedūoda — visos grāžos, koī tu acigul un jū.

kot tu jām triūbij (liep. nuos.) ausiń „ką nori daryk (kai giliai miega)“: Koī tu jām trūbij ausiń, neprabūs, ot gadnai (=gerai, kietai) miēga.

kot tū prieš juōs kepūrę nusiĩm (pakėl) (liep. nuos.) „labai geri, gražūs“: Ot grāžūs ruģai, koī tu prieš juōs kepūri nusiĩm. Suscińka vīrai ir klāga: tai mā grāžūs javai, koī tu prieš juōs kepūri pakėl.

kranklỹs krankliuo (vns. naud.) (vārna vārnai) akiũ (akiēs) nēlesa „turtingas palaiko turtinę“: Tep visi sāko: krunklīs krunklūo akũ nēlasa. Vārna vārnai akiēs nēlasa.

krỹzių nēsti „labai vargti, blogai gyventi“: Anā visur gi vānimur kriŗų nēša: vaikũ pinkeli, ē vīras cik iŗgėrē — pijōkas.

krỹzių pamėsti „pradėti geriau gyventi, iš vargo išbristi“: Daŗ jau geŗau — kriŗų pametē: vaikaĩ jau dzideli, pāci s āŗkruta.

kruopās suvālgē až jī (sakoma apie mirusį): Kat jō jau nērā — kruopās suvālgē až jī. Jau kruopās suvālgē až jī.

kūčiā (vilkas) kuodėli apŗiko (priŗiko) (sakoma, jei iki Kalėdų nespėja suverpti visų verpalų): Prieŗ Kalėdās veŗpēm, veŗpēm, nesūverpēm, tai sāko — Kuŗā priŗiko kuodėli. Dalēkdo bōbos ir klāga: tā kuodėli vilkas apŗiks.

kur an pālkos lipa „labai senas“: Susrińko bobutēs cik kuŗ uĩ pālkos lipa.

kur piāuni, ten káulas „visur riesta, labai blogai“: Kalėdos, ē mán visos bėdos — kur pjāuni, tin káulas.

kūliūs veŗsti „verstis per galvą“: Kai baiģa pjāuč ruģūs, un pabaigōs pasvólōja un likuŗ, kat kici ruģai kiturmēt būt geri, išgūli: kuŗlūs veŗča, kat ruģai iš dziŗvos virstū, ir šaiŗka — „spariŗau, ū ū ū“, — kat dūona sparni būt, kat graiŗ nesus-vālgit.

kvirtūkaiŗis pakėltas „nėščia“: Sēņaũ móteri s tep klegdzinē: anā dār veŗŗa, ali kvartu káicis jau pakėltas.

lābq diēņq dūoti „pasisveikinti; sveikinimasis dienos metu“: Anā mā lābu dziēnu dāu, ir nuvā.

lapatinskas apŗēņys „reikės mirti“: Ko tu nesŗāņiji? Taiŗ jau Lapacĩnskas apŗāņi s.

lapatīnskas su paseckū ateīdo „arti mirtis“: *Kū darič, jau mán Lapacīnskas su paseckū* (plg. brus. *нясок*) *ateīdo*.

lāpē piṛtī ačkūrē, žuvis kēpa (sakoma, kai kyla rūkas): *Kap kadū sāko: lāpē ačkūrē piṛci, žuvis kēpa*.

(sēdēti) *liežiūvi an barzdōs pasidējus „nieko nedirbti“: Sēdzi liežiūvi un barzdōs pasdējis, niēko neveīka*.

(lakstīti) *liežiūvi an barzdōs pasidējus „greitai visur bēgioti“: Lāksto pasdējus un barzdōs liežiūvi ir pletkūja*.

liežiūvi ankišti 1. „prisitaikyti, itikti“: *Katarās mōka liežiūvi unkišē, kur raīka, tám geraī gi.vī.nē*. 2. „pasakyti, prasitarti“: *Uñkišam liežiūvi ir mēs kap kadū, kur raīka kur neraīka*.

liežiūvi ankišti kap Tuvēliui šikinēn „įskūsti“: Itas liežiūvi uñkišē kap Tuvēlis šikinēn.

(eīti) *liežiūvi anstāčius „liežuvaui“: Niēko nedzi.rba, cik aīna per kiēmū liežiūvi unstātis*.

liežiūviū lōti (mālti) „daug kalbėti“: Anā cik liežuūvū lōja. Māla ir māla liežuūvū, geṛaū sā piṛku apruōši (sutvarkytū).

liežiūviū tabalūoja kap šuvā uodega „tuščiai kalba, niekus kalba“: Ko tu liežuūvū tabalūoji kap šuvā vūodegu.

liežiūviūs raznešdyti „liežuvaui“: Nepaciñka mán itā bōba, anā cik liežuūvūs raznešdo. liežiūviūvais dirbti „kalba itikti, prisitaikyti“: Dabaṛ jau ciē gi.vāna, kur liežuūvais dzi.rba.

lig sōnu šlapīankas „labai sušlapęs“: Parē visas šlapīankas lig sōnu.

ligi vālios 1. „užtenkamai, ligi soties“: *Nusmānom (prisisotinam) ligi vālos, viskō i.rā*. 2. „labai daug“: *Mādzi grībur lig vālos, kīek cik nōri*.

loc bliūdēly sēdēti „iš visų pusių kieno apsuptam būti“: Mēs loč blūdēli sēdzim. (miēga) loc drigniū apsirijēs „labai ilgai ir kietai miega“: Kuṛū velñū tu miegi, loč drigñū apsirijis.

(eīna) *loc nevālgēs, nē gērēs „labai lėtai eina“: Kap ānas aīna, loč nevālgis, nē gēris. loc pelýtēs akýtē „labai maža“: Lampelītē mažā, loč pelýtēs akītē*.

(bliūna) *lōc raguōtas ožīs „labai garsiai rēkia, šaukia“: Ko tu blāuni loč raguōtas ožīs, kārvi unvezdzik puññōn (tvartan)*.

(eīna) *loc trīs naktis nemiegōjēs „labai lėtai, vos eina“: Aīna loč trīs nakcis nemiegōjis. (susikalba) loc žqsis su kiaulē „prastai susikalba“: Bōba nōri paklegēc, susikalbam loč žwis su kauli*.

lopatīnsko reikia „arti mirtis (apie seną žmogų)“: Lopacīnsko jaū raīka, ē tu pie berñōkus klegi.

lōpeta per piṛvq būs (gāusi) „greitai reikės mirti“: Jaū lōpetu per piṛvur būs. Kap jaū, sāko, kad mirsi, tai dār pataīso: lōpetu per piṛvur gāusi.

[miltiniu] *maišū mūštas „apykvailis“: Jēgu biški kvailas, sāko, maišū mūštas. Musuk sāko: itas vīras mī.leiñu maišū mūštas*.

maišē gimēs, papečēj āugēs „tamsus, nieko neišmanantis“: Kad aš niēko nežinaū, aš maiši gimis, papečēj āugis.

Maušā akīsūn leñda (sakoma, kai ima miegas): Mán jau Maušā akīsūn liñda. Maūšos baṛzdq tqsyti „snausti“: Va, jaū ānas Maūšos baṛzdu tūso. māžos diēnos „vaikystė“: Iš mažū dzienālur menū dainās, pāsakas.

*mēdy gimēs, medy āugēs „tamsus, nieko neišmanantis“: Ānas mēdzi· gimis, mē-
dzi āugis.*
*mēsti dūona (atgāļ) „nekeršyti, už blogą geru atsilyginti“: Jēi tāu su ākmeņu, mēsk
dūonu atgāļ. A jau, gēraū tu jām mēsk dūonu.*
*medy āugti „būti tamsiam, nieko neišmanančiam“: Gāl tu jau medzī āugai, kat niē-
ko neišmanai?*
*meškā viřto peř tvōrā (žārdā) „pusiaugavēnis (paprastai vaikai tā rytā turi atsikelti
anksti, jei atsikels vēlai, negaus dovanos, kuriā esā virsdama meška palieka)“:
Per pušāugavi· tėvai sāko (vaikams): Šuņdzien meškā viřto per tvōru·, reikējo ne-
pramiegōc. Meškā viřto peř žārdū.*
miēgas akīsūn leņda „miego nori“: Jau mán miēgas akīsūn laņda.
*minkštā širdis „gailestingas, jautrus“: Ot žmogūs gailūs, minkštōs širdziēs — pe-
telūškēs, mūsos aždāušē neduōs.*
mintiēs nemēsti „neprarasti atminties“: Ē minciēs nēmetu, kad ir sergū.
*moteris kačērga dasiēkia (dasiēks) (taip nusakoma, kai nebeaukštai saulē, netoli va-
karas): Sāule jau žemai — jau moteris kačērgu dasiēka. Sāule — moteris kačērgu
dasiēks.*
*mōtinos pīenas nog lūpū nenudžiūvo „jaunas, nesubrendēs“: Sāpleke, mōcinos pīe-
nas nog lūpu nenudžiūvo, ē mergū raika.*
mōžna ir raikā paduōti „labai netoli“: Gi·vāna netoli — mōžna ir ruņku· paduōc.
mōžna kāiliai rauginti „labai rūgštus“: Batviņai rūkšturs — mōžna kāilai rauginē.
*mōžna miēstan raitām nujōti „labai neaštrus, atšipes“: Daļē — mōžna miēstan rai-
tām nujōcie.*
*možnētū ir kiřvis pakārti „labai tvanku (kalbant apie trobos orā)“: Blōgas piřkoj
ōras — možnēt ir kiřvis pakārē.*
muštynēs eina „mušasi, barasi“: Par juōs vis mušēinēs aina.
nagūs kišti „liesti, imti“: Ko nagūs kiši, kur ne tā.
*namai blīnais deņgta (sakoma, kai atējēs skuba išeiti): Musēt namai blīnais deņgta,
kad tep skubi.*
*nasrūs šiepdyti „šaipytis, juoktis be reikalo“: Ko tu vis nasrūs šiepdai. Ānas šiepdo
nasrūs ir šiepdo.*
naūjo botāgo ašsigeiști „senam vesti jaunā“: Ragl, ānas naūjo botāgo ašsigeidē.
*naujās kōjas pasistatyti „vesti jaunā“: Ānas sānas, ali, kap paci pāmīrē, ašsigeidē
naujās kōjas pastacē.*
*neduōti smertēs (vns. kilm.) „neleisti numirti, nesiusti mirties“: Sēnas, nesūgali jau,
neduōda dziēvas ir smertēs.*
*neduōti praeiti (kam) „ginti, bartis, užstoti (kā)“: Ažgiřs kū an dziēdo, tai neduōs
praeiē.*
nei gývas, nei damīrēs „nei šioks nei toks (apie nevykēli)“: Ānas nei gývas, nei damīris.
nei kōjū neapšīliti „labai trumpai pabūti“: Su·nāicis dār nei kōjū neapšīlo.
*(klegēti, pleņcyti) nei šeī, nei teī (nei šiō, nei tō): „prastai, niekus kalbēti“: Ānas plaņ-
cija nei šeī, nei teī. Kat tu klegi nei šō, nei tō.*
*nei šīs, nei tās „nesuprantamas dalykas, niekai“: Kap neišdēšu geraī, bus nei šīs,
nei tās.*
*(supīnti, pleņcyti) nei žiēmā, nei vāsarā „prastai kalbēti, nukalbēti, viskā supainioti“:
Nē pāci·s nerazriņksit, pleņcija nei žiēmu·, nei vāsaru·. Supīnē nei žiēmu·, nei vāsaru·.*

ne rankóvė, neišveřsi „nepakeisi (sakoma, turint blogą vyrą ar žmoną)“: *Kū padariē, vīras ne runkóvė, neišveřsi.*

ne šūnes jau tavė ažvijo?! (sakoma, kai atėjęs nesisėda, skuba išeiti): *Ne šūnes jau tavi ažvijo?!*

ne tās galvōj „ne apie tai galvoju, ne tas rūpi“: *Ne tas galvōj, tai ir nēmenu.*

netoli tevažiūoti (toli nenuvažiuoti) „nieko negauti, nepešti“: *Kap niēko negaūs iš tavi, netoli tevažuosi. Neteptaīs rātais toli nenuvažiuosi, skri-puōs-patepsi, tadū važuosi, ē kàp gi.*

(palėido) nēt an trėčio vainiko „labai viduriuoja“: *Palėido vidūrus – net un trėčo vainiko.*

(vālgo) net aūsys lāpsi „labai godžiai, smarkiai (valgo)“: *Tai ānas vālgo, net aūsi-s lāpsi.*

(eīna) net pėnčiai šikinēn lūpa „labai greitai, smarkiai (eina)“: *Merģokāitē aīna, net pīncai šikinēn lūpa.*

(pavālgē) net pilvas trāška „labai daug, stipriai (privalgē)“: *Ot dabařkos pavālgau, net pilvas trāška.*

net šakās lāužia „labai daug“: *Mā sodāli obuolū, net šakās lāužia.*

nevýk diēvo karklýnan (mėdin) (sakoma, kai kas išpuiksta, nesitenkina tuo, ką turi): *Nevík dziēvo karklīnan, vālgi-k kū turi. Nevík dziēvo mēdzin su runčū, ba nesu-prašīsi ir su pi-ragū. Nevík dziēvo mēdzin.*

ne žýdų kapuōsan nuvežē (sakoma, kai kas labai ilgai miegą): *Musēt ne žīdū kapuōsan nuvežē, kad tep ilgaī miegi.*

nē klausyti, nē bėgti (sakoma, apie negražią, nepadorią kalbą): *A jau tū plepi, nē klausīc, nē bėgē, i kū panaši ta gavendā.*

nē grūcio „visai nėra“: *Ė tos drūskos nē grūco nēr.*

nē šeņ, nē teņ „labai prastas, prastai atliktas“: *Anō dárbas netikis – nē šiņ, nē tiņ. nē sáu pažiūrėti, nē žmonēm paródyti „labai prastas, prasta“: Ot, isiriņko pācū: nē sáu pažūrēc, nē žmonēm paródi-c.*

nērā nē pūsti, nē dušinti „nieko nėra“: *Ča par mařcū nēr nē pūscie, nē dušincie.*

niekaīs išeiti „išdykti, išlepti, pasileisti“: *Isiteršē visāi, visāi svietas – visāi niekaīs išējo.*

niekuōsan suvaryti „nieku paversti, suniekinti“: *Ba kap ažpuļs visi vienu, suvarīs niekuōsan.*

niūnią nuniáukti (pakarti) „nusiminti“: *Ītas vaikācis sēdzi nūñu (nosi) nuñaukis. Ko tep sēdzi pakóris nūñu, kiekvienañ žunksni dárbas.*

nog ambōnijos nusviesti „paskelbti užsakus bažnyčioj“: *Mūs jaunúošus jau nusviedē nog ambōnijos.*

nog svieto nebūti „nužudyti“: *Tadū sako: – kap nubúcie ji nog svieto.*

no támsos prieg támsai „visą dieną, nuo ankstaus ryto, ligi vakaro“: *No támsos prieg támsai par linūs váikšējoju [dirbu prie linų].*

nog sveikātos nugriūti „prarasti sveikata, silpnam pasidaryti“: *Mā vīras kap nugřūvo nog sveikātos, tai ir tuřtas pragaišo, paslikdēm biedni.*

nors [tu] ažsidaūžk „ką nori daryk“: *Va, i-rā anā, nors tu asidaūšk, neklaūso ir ganā.*

Nors asidaūšk, nēmenu, kap šauķas.

nors iš namū bėk „labai blogai“: *Visos bėdos apipúola, nors iš namū bėk.*

nósi ankišti „ateiti“: *Ānas cik tep ir gāli priskārc – vakari vėl nósi unkišo.*

nósj kišti „lįsti, kištis“: *Ko tu nósi kiši, kur nereika, paragėsi, kap liksi apstú.mtas.* (eiti) *nósj nukórinus „būti nusiminusiam“: Ąnas aina nukórinis nósi.*

nósia žėmę árti „girtam būti, griuvinėti“: *Ītas laidōkas namuōsa dar nebūvo, ragi, aina nóšu žėmi: árdamas. Kap ažeinam karčmōn, tai per vākaru žėmi nóšu āfam. nueiti (eiti) šunim šėko (šiėno) šienáuti „niekais nueiti“: Katari vaikaĩ negerĩ, neklaūso, tai pasāko — nuė šunim šėko šienáuč. Ąnas nuėjo šėko šienáuč šunim. Ąnas neklaūso tatōs su momā, tai aĩs šunim šiėno šienáuč.*

nuėjo káušo ir ažáušo (sakoma, kai trumpam išėjęs, ilgai negrįžta): Kap nuvė káušo ir ažáušo.

o kad jūš suburbtūt! „o kad jus galas“: O kad jūš suburbtūt! Kur píodekelis?

o kad taĩ sunkiója! „kad tave galas (keiksmas)“.

Órėikas atvažiávo 1. „susigėdo“: Kap kadū kas susigėsta, tadū sāko — Órėikas atvažiávo. 2. „sumelavo“: A jaũ par taĩ Órėikas atvažiávo? — tep tėvas kláuša dūkri, ar kū kitur [kai pagauna meluojant].

ot táu bóba deviñtinė! (sakoma, kai kas nepasiseka): Ot táu bóba deviñtinė! Ir nepadarai.

ózius draskýti (lūpti, plėšti) „vėmti“: Kap pamāto bóba priėk tvōrai vėmunci, ir krikteri, — ragi, itas jau óžus drāsko. Gėřa gėřa, ė paskāūs šlōp šlōp óžus prādeda draskicie. Vieni sāko: óžus lūpa, ė kici — óžus plėša, visaĩp klāga. Kap daũg pāgeřa, tadū ir óžus plėša. Priputai kap vėřšis, ė dařkos óžus plėši.

pādušką padėjo (sakoma, kai paskelbiama bažnyčioje užsakai): Jau pāduškur padėjom, sugfūvo jau āni's.

padalai pėncius mūša „labai greitai eina“: Anā kap aina — padalai pėncius mūša. padėti dantis an palýčios „nebeturėti geresnio valgio“: Ąni's jau padėjo duncis un palīcos, viskū duktālai sūkišė. Nebėr spirgiñū — padėk duncis un palīcos.

pakėlti gvóltą „šauktis pagálbos“: Prazbūdo kiškis, pakėle gvóltu, pakėle žvėris (ps.). palėidus blūsą (ūtėlę) užvysi (rasi, pagąusi) (sakoma apie prastą, pliką ganyklą, pievą):

Koki tĩ ganevā — palāisi blūsar ir tai ažvėsi. Prastā ča pieva — palāidus ūtėlər rasi. Žolė prastā: palāisk blūsar — pagąusi.

papečėj gimęs, papečėj áugęs „tamsus, nieko neišmanantis, nenuovokus“: Ąnas papečėj gimis, papečėj augis.

paūstiėš (pāūsti) palikti „palikti pėdsaką“: Žmōgus kur būsi, kū darisi, visuř pāuřči paliksi. Kuř paskócosi, tinaĩ paurřčiėš paliksi: sakísim, ot, ar tĩ vestuvės daraũ ar kū — tĩ išlaidos.

pavalkūs an kāklo aždėti „ištekti jaunesnei pirma vyresnė“: Ot tai! pavalkus un kāklo aždėjo mažėsnė virėsnėi.

pavalkūs nešióti „varginai gyventi, prastą, sunkų darbą dirbti“: Ir aš, ir mā sāsari's visuř gi vānimu cik pavalkus nešójom. Ąrklu gimeĩ, turi ir pavalkus nešóc, ė kap gi kitaip.

per akis (lūpas) ažsvilinti „sugėdinti“: Aš anām ažsvilinau per akis, tadū apcilo. Ąnas nepriėdė mócinos, kap ažsvilinau per lūpas, mažū dař primdís.

per dúoną dúonos veizdėti (ieškóti) „nepasitenkinti tuo, ką turi; gerai turint, dar geriau norėti“: Ąni's per dúonu dúonos véizi. Negerai, kadū žmogus per dúonu dúonos jieško.

per gaĩdžio žaĩgsni (pribúti) „truputį pailgėti (apie dieną)“: Po Kalėdur dzienā per gaĩdžo žuĩgsni pribuvo.

per gérklę pervarýti „pragerti; per gërimą nusigyventi“: *Ānas su'náicis per gérklbī ir káliñus, ir árkļus pervārē. Ažpīksta paci ir sāko: itas laidōkas — per sā gérklbī pārvareī ir plūgas, ir akēčas.*

per kačérqā šokdinti „apkrauti rūpesčiais; imti nagan“: [Jos] *niēkas nešokdzina per kačérgu* [kai viena gyvena, neturi vaikų].

per mètrq rugýs „labai prasti, reti“: *Ānas pasē, nuē pažūrēc — per mètru rugīs. per smurgáini (smūrglas) gáuti (dúoti) „apmušti“: Gáusi per smurgáini, kol púnčo nēdavei árklo supánčo. Táu cik daveī per smūrglas, kap tu mus nuguñdzinai.*

per sprindī ilgumōs (kalbant apie nuotolį — netoli, visai arti): *Cik per sprindzi ilgumōs būvo nuo jos, ali neklūdē.*

per tvōrą përgriūti „susituokti“: *Āni's per tvōru përgřuvo.*

pie rankās maišýtis „būti netoli, painiotis po kojų“: *Pjáukie tu jī, kad ānas nesmaišīt pie runkās (ps.).*

pienq rūgštų sriaūbti „knarkti“: *Cik acigulē, jaū ānas ir sfaūba píenu rūkštu.*

pirmajam uždėjo pavalkūs (sakoma, kai atvažiavus vieniems piršliams, atvažiuoja ir antri, su kuriais sutariama): *Kap svōtai atvažāvo vienī, atvažāvo ir kici, ir až tū išā, tai, sako, pírmajam aždē pavalkūs.*

pirstelē ir nebēr (sakoma, kai kas greitai, netikėtai numiršta): *Ir ānas jau pāmire — pí.rstelē ir nebēr.*

pirstū akiñ dūrķ „labai tamsu“: *Ainū, niēko nesmāto — pirstū akiñ dūrķ, ali niēkas mán neprisidavinēdē.*

pláukas nog galvōs nenuķris „nieko blogo neatsitiks“: *Be dziēvo vālos pláukas nog galvōs nenuķris.*

plaukaī pastēro an galvōs „labai išsigando, plaukai pasišiausē“: — *Sako: kap būvo strōšna, tai plaukaī pastēro un galvōs.*

pláukus no galvōs ráutis „labai sielotis, graužtis, gailėtis“: *Mócina pláukus no galvōs rōvēs, kap papāmušē vaikūs.*

pliotkās darýti „liežuvaui“: *Viras cik plotkās dāro, visķū āsei surēdaū (sutvarkiau). plōstais (žvaigždēm) kriñta (sniēga, veřčia) „labai didelėmis, drėgnomis snaigėmis sninga“: Visur dziēnu šuñdzien plōstais kriñta. Ot tai lauki žvaigždēm sniēga, kālo nebmáci. Žūr, až lūngo plōstais veřčia, tai būs sniēgo.*

po [gulinčiū] ākmeniū vanduō nepaeina (nepālanda) „kas nedarba, tas nieko nepadaro ir neturi“: *Kap katarās cí.ngi, tadū mūsuk klāga: po gulinču ākmeņu unduō nepaaīs. Po ākmeņu unduō nepālanda, i ulciējuo dárbas nesdāro.*

po jaunōm kójom sēnq botāgq kišti (sakoma, kai senas veda jauną): *Kám raika po jaunōm kójom sānu botāgu kišē.*

po pušelē važiuoti „mirti“: *Mán jaū smeřcis prisdavinē — zāras: pō pušelē važiuōsu. po senā barzdā būti „ištekti už seno vyro“: Aš jáuno víro bijaū baišāu nei pāklos, jaū geřaū po senū barzdū búcie.*

po velēna gulėti „būti palaidotam“: *Kad ne vaistaī, búcak po velēnu gulėjis.*

po vežimū „nėščia“: *Ānas jū šatrū pāmušē, ē anā po vežimū, radzikē.*

prānašas atsirādo „gimė vaikas“: *Par juōs jaū prānašas acirādo, anā kolchozañ neina.*

priēg senám kélmo (vns. naud.) ūgnį kūrėti „už seno tekėti“: *Anā labai nusmaiñius (pasikeitus, sublogus), geřaū raikē priēg senám kélmo ugnis kūrē.*

prieš vėją pūsti „priešintis, nepaklusti“: *Ē mēs jau dāř priēš vėjur pūcam.*

priēš vējā nepapūsi „prieš stipresnī nepasipriešinsi“: Priēš vējū nepapūsi, cik grīnas liksi.

pripīlk arúodq — tās pāts, pripīlk púodq — tās pāts (sakoma apie netaupiai gyvenanti): Āni's nemóka gi·vinč: pripī.lk arúodur — tās pāts, pripī.lk púodur — tās pāts. pro gómurī pravaryti „pragerti“: Ānas viskur pro gómurī pravāro.

pūniōj gimēš (augintas) „tamsus“: Ānas gimis kokōj pu·nōj, lietūviškai numīršis. Itas pu·nēj augīntas, niēko nežino.

pūsti galaī „niekai, tušcias daiktas“: Mūm atródo, kad pu·sci galaī ēa sakīē.

rakštis regēti „arti mirtis“: Rakščis (karstas) regēē, o vis pē bernōkus amānija (=kalba). Prapúole jaū mā pāsakos, jau rakščis ragēē, aš neprijū.nkis daūg klegēē.

rakštis paskuī tāsosi „arti mirtis“: Ē kū jau, aš ainū ir rakščis paskuī tūsosi.

rakštiī nesudēsi „mirdamas nenusineši“: Ē, kām mán pinigaī — rakščiī nesudēsi, katarī jauni, tebū jauniējiem.

rankā galī pasīekti „arti“: Ānas arci — runkā galī pasīekē.

rankā raīnkq praūsdō „vienas kitam padeda, vienas kitq užstoja“: Mán netāēko šaudū, žinaī runkā ruīkur praūzdo, ē kū aš galū.

raīnkq dūrsterēti „trumpai, nerimtai dirbti“: Vīras ēa ruīkur dú.rsteri, tī dú.rsteri, kokis tī anō dárbas — riīkdosi ir riīkdosi.

raīnkos neniēžti (nekýla) „nesinori, netraukia“: Gérklb: ažstójo (užēmē, užkimo) nepagalū, ruīnkos neniēšči krutēē. Darmaī ruīnkos dzi.rbc neniēšči. Kap pāmīrē vīras, ruīnkos nekīla krutēē.

rankās angī saū (an savī) laīkýti „norēti sau naudos, pelno“: Ir švintašai runkās an savī laīko. Visi švinciēji runkās ungi saū laīko. Pí.rmini·kas cik runkās un savī laīko.

rankās [kójas] ažkrutēti „labai pavargti“: Tep krutējau smaģaī (greitai), net runkās ažkrutēu, cik unbrozdējau pīrkon. Ot priskrutēu, runkās kójas ažkrutēu.

rankās láužyti „labai jaudintis, sielotis, graužtis, sielvartauti“: Mócina runkās láužē, ē vaīko jaū nēr.

raīnkom masnóti „nesutikti, priešintis“: Anā ruīnkom masnója, neīna.

raīnkosa [dárbas] pūsta (supūsta) „prastai, lētai dirba“: Pacī vīur namuōsa likdo — anō ruīnkosa dárbas pūsta. Ānas tep krūta, kad ruīnkosa supūsta. Kad jaū krutēs tai ruīnkosa dárbas supūs. Nesibaīdai, gēras darbinīkas — jō ruīnkosa dárbas nesupūs.

ratūs patēpti „duoti kyši“: Pirmā raīka ratūs patāpē, tadū cik važúosi.

rēkvum muteřnum būti „mirti“: Jaū mán graītai bus rēkvum muteřnum (plg. lot. requiem aeternam).

rýkščiū dúoti „mušti“: Pōnas dáu ríkšīur mā dziedūkuo, kam vištōli· (višteli) pamínē. rublio [iš namū] neišnēšti „nepragerti“: Vīras neišnēš rublo iš namū.

saldumōš ir gardumōš matýti „gerai gyventi“: Saldumōš ir gardumōš mažaī maīaū, cik vařgo ragējau daūg.

sarmāta padarýti „sugēdinti“: Āš itam bernōkáiēuo sarmātu· padařaū, kap nuvājom grībuosa.

sā (savo) gálva „iš atminties“: Ne raštū, cik sā gálvu viskur ātminē.

sā (savo) gálvq turēti „protingam būti, turēti savo nuomonē“: Kat sā gálvur turēt, tai nereīkt ir mokīnē.

sā (savo) gálva vēsti „pačiam tvarkytis, vadovauti“: *Mā dziedūkas išgi·vāno aštuon-
nasdāšimt šešūs metūs ir viskur sā gálvu vādē.*
senā uodegā „senas žmogus“: *Kokis senā vuodegā, ē perviřzdo un jáunur — mergō-
kēs raika.*

skalsinỹkas (sparỹžius) atāneša (nēša, prineša) (sakoma, kai žmogus gerai, turtingai
gyvena): *Gál jau skalsinĩkas nēša — jo arklis tokis gražūs. Kap jau katarās ge-
rai gi·vāna, tai sāko: jám skalsinĩkas atānešē. Bagotám ir sparĩžai nēša. Kas
cí.ngi, tám ir sparĩžai neprinēš.*

skiedos lāksto „yra nuostolių, išlaidų“: *Kap nóri gi·ví.nk, visciēk skiedos lāksto.
Jáigu mēdžur kaposi, tai ir skiedos lēks.*

skystumōs [daug] galvōj turėti „apykvailiam, tamsiam būti“: *Ānas ski·stumōs galvōj
daug tūri. Vĩras galvōj ski·stumos turē, paverkējau gerai.*

skriaudōs neturėti „nesiskusti“: *Dař gi aš neturū skřaudōs dėl vaikū.*

smeřtis až pečiū „arti mirtis (apie seną)“: *Smeřcis až pečū, ē pačōs dar raika.*

smeřtis paeido „snaudžia“: *Žūr, tėvuo jau smeřcis paído.*

smertēs (vns. kilm.) siųstie gēras (sakoma, kai, trumpam išėjęs, ilgai negrižta): *Ānas
smertēs šūscie gēras: smertēs nušuñtus, tai gerai būt — pagi·ventum dār.*

snaudulỹs ažējo (ima) „ima miegas, norisi miego“: *Ažē snaudulĩs tokis, ir ānas pra-
dē stukcēnē. Kas ēa mán pazdārē — snaudulĩs ima, negalū sēdēc.*

spirginiaĩ aukštaĩ kāro „nebeturi mėsos, lašinių“: *Par juōs spirgiñai aukštaĩ kāro
(kabo).*

storái váikščioti „būti nēščiai“: *Kap ānas pazdabōjo, až mētur jau anā storā váikš-
ējo.*

striōkas āpēmē „baugu pasidarē“: *Ānas cik šmĩ.rkšč piřķon, aš cūpē až pušinēs —
tokis střōkas āpēmē.*

sukiōti gálvą „svarstyti, galvoti“: *Neturējau žirgo, tai parzdařau laikrodzi: ir pradē-
jau sukōci gálvur, kap ūki·vėscie.*

su kriukiū žōdžio neištráuksi (neištėsi) „neprakalbinsi“: *Vĩnas klēga ir klēga,
kitas žōdzi: cik kištėfa, ē ānas — su křukū žōdžo neištráuksi. Kad nēkalba ānas —
su křukū žōdžo neišti·si.*

sunkumōj būti „būti nēščiai“: *Āš tadū sunkumōj buvaū, tai tĩ vakari maiaū, kap
vi.rpčojo ugnāle laukuōsa.*

su šiuō amžiu skirtis „mirti“: *Jau ānas skiřasi su šiuō amžiu.*

su vienu autū likti „būti netvarkingam“: *Neženótas buvaū vienu autū, kap apsižėnijau
vėl likaū su vienu autū — drenā bōba.*

su vienu dančiu ir tuo pačiu klibančiu „labai senas“: *Āš jau senā — su vienu dunčū
ir tuo pačū klibunču.*

(sėdėti) susiraūkus, kap linūs braūkus (sakoma, kai kas nepatenkintas): *Ko sėdzi
susraūkus, kap linūs braūkus.*

sviēto liežiūviai „apkaltos, plepalai“: *Sviēto liežiūvai daug žmoñū raskirē.*

šárka (várna) nunēš (sakoma, kai kas ilgai prausiasi): *Paragėsi, tavi knāpē ir nunēš
šárka. Tavi jau várna nunēš.*

šáuķštas nebereikalingas po piētų (sakoma, kai kas pavėluotai daroma): *Galėjai
nevažiuoč — šáuķštas nebereikalĩngas po piētur.*

ščupōkas uodega lēdą pradaūžia „šaltis nebestiprus (kalbant apie besiartinantį pavasarį)“: *Per Juōzapur ščupōkas vūodegu lādur pradaūža. Vūodegu ščupōkas lādur pradaūža, tai jau būs pavāsaris.*

šiltų kruōpų būti (sakoma, kai nujaučiama kieno šermenis): *Jaū greit būs šiltų kruōpur. Ė tu sargi, sargi ir nemī.ršči — būt šiltų kruōpur.*

šiltis kaulų nelāužia (nenulāužia) (sakoma, kai kas skundžiasi, kad šilta): *Nebijók, šilcis (šiluma) kaulur nelāuža. Šilcis kaulur nenulaūš.*

širdis nedalēidžia „skaudu, nemalonu, labai gaila“: *Mā širdzis nedalēidžia, kap itas jāunas medēlis panulāuži-tas, ė āni-s paišlāužis ir kitūs.*

širdį išēsti „įskaudinti“: *Raskurdaū vienā ūgni, sēdžu ir verķū, ānas tep mán šī.rdzi-išēdē.*

širdį sugrauži „įgristi, įkyrėti“: *Acipikcinai tu, cik šī.rdzi mā sugraužei, nenōru primdziē tavi.*

širdį sumygdyti „liūdna, neramu pasidaryti“: *Šauķū, šauķū, niēkas neacišauķdo, niēko nesragēč — tēp šī.rdzi sumīgdē.*

širdį sopėti „būti skaudu, liūdna“: *Jām gāli šī.rdzi sopēč, kad paliko sā vaikūs.*

širdįj vėlniā turėti „klastingam būti“: *Aš apcilaū, dār aždauš manī — ānas širdzīj vėlņur tūri.*

šonus apkapóti „apmušti“: *Atvažūodo namōn sānis, šatrū šonus apkapója, apgrūdža ir prāveja jū. Ne kaŗtur beržini šonus mán apkapó.*

štukās paródytie (vedžióti) „pajuokauti“: *Ir aš norėjau štukās paródi-cie, ali āni-s prilēkdē. Vīras sēdzi pirmagalī ir štukās vedžója.*

šuvā kraujū nepalaižīs (sakoma, kai šeimoje nesutariama): *Kas tī jau mūšasi, nesgādoj būva, sāko, kokis tī-gi-vānimas — šuvā kraujū nepalaižīs.*

šūnio (vns. naud.) káilī nuvarýtų „labai rūgštus (apie prastą sriubą)“: *Ot tai rūkšturs kopūstai — šūño káilī nuvarít.*

šūniu (vns. naud.) an uodegōs sudėti „niekais, be naudos nueiti“: *Visa sā dārbu šūniu un vuodegōs sudē, visķū pragārdē. Mókēs, mókēs, šūniu un vuodegōs sudē, ir nūlakē — ir nēr mōkslo.*

šūnis ganýti „vargti, prastai gyventi“: *Kap vaīkas neklaūso, tadū tėvai pasāko, kad neklausai, galēsi šūnis ganič.*

tabōką uostyti „šniokšti miegant“: *Ko tu, sāko, tabōkur vūostai, tep sāko, kap nōšu šniþa ir šniþa miegódamas.*

tañ sviētan nenusinėšti „mirdamas su savim nepasiimsi“: *Tep jau dziēvas nustacinēdo žmōguo, kiek turi, tiek ganē — tan sviētan nenusneši.*

tañ sviētan nueiti „mirti“: *Ītas žmogūs būvo jau sānas, ė dabaŗkos dasiklegėjo, kad ānas jau tan sviētan nuē.*

tebūi (tebūna) an tāvo bāmbos kermōšius „tebūna tavo viršus (sakoma, kai nenorima ilgai ginčytis)“: *Tebūi un tā būmbos kermōšus, dārai kap nóri.*

tiēk viršūj, tiēk žemēj yrā (sakoma apie gudrų žmogų): *Gudri bóba: jos cíek viršūj, cíek žāmēj i-rā.*

tik an šūnio išlēti „labai prasta (apie neskanią sriubą)“: *Válgi-ē negālima, cik un šūño išlēč. Kokis ča válgi-mas — cik un šūño išlēč.*

tik āšaros „labai nedaug“: *Tū batviņur — cik āšaros.*

tik būtelin ankīmšeī ir kórka āžkišei (sakoma apie girtuoklį): *Drēnu bārnu nēr kur padēč, cik būtelin unkīmšeī ir kórku āžkišei.*

tik gaidžio (vns. naud.) *an kėlnių* „labai nedaug“: *Aš verpstelū priverpau cik gaidžo un kėlnū.*

tik *kąsnėlis* „labai mažai“: *Tokis cik kųsnėlis pėvos, kėrvė blúvoja, neturi ko ėscie.*
tik *musiàs vaikýti* „neskaudžiai mušti“: *Kap mócina mùša — cik mušàs vaiko. Mó-cina tai cik mušàs vaiko.*

tik *pelėm vėstis* „labai nešvaru“: *Kas ėa mūs piřkoj nešvarū — cik pelėm vėšcis.*
tik *pacūkam lizdūs vėstis* „labai netvarkinga“: *Lóva negražai pririnktā — cik pacū-kam lizdūs vėšcis.*

tik *smaravidlq padaryti* „niekam tikęs (kalbant apie seną, paliegusį)“: *Aš sėnas, tai cik smaravidlur padariē.*

tik *šunim šėkq šienáuti* „niekam tikęs“: *Iš jo žmōgus nebūs, cik šunim šėku šienáuē.*
(ažkrutėti) tik *tabōkai pašniaũkti* „labai mažai (uždirbti)“: *Ažkrutėjau cik tabōkai pašniaũkē, kũ tĩ ažkrutėsi.*

tik *tėvo, mótinos betrúksta* „labai netvarkinga“: *Ėa jaũ cik tėvo mócinos betrúksta [apie netvarkingą stalą], vienĩ šukšlái.*

tik *ūtėles ganýti* „labai prasta, be žolės“: *Koki ėa toj pėva — cik ūtėlas ganíci.*
tik *vainikq [ir] výtie* (sakoma, kai kas ką nors labai gerai, gražiai daro): *Jám cik vainikur ir vície, kap gražai dāro.*

týlq padaryti „nutilti“: *Visi cĩlur padāro ir klaũso, kap vėvursėlai cirėna.*

trijũ mėtũ vėřšiuo (vns. naud.) *ragūs nuvāro* (sakoma apie kovo mėnesį galimą stip-rų šalti): *Morėaus šalcis trijų mētur vėřšuo (jaučiui) ragūs nuvāro.*

tris skūrās nulũpti (kam) „labai išnaudoti ką“: *Ānas nóri pācai tris skūrās nulũpē.*
trūbā eiti (výtis) „labai gerai augti“: *Kas per uražėjus, viskas trurbū aĩna. Visā gėri-ba trurbū vėjasi.*

turi *bālos klausyti* (girdėti) „visi turi paklusti“: *Sākē dziedukas, jáigu aš pasakĩšu kur žōdzi, tai turi bālos klausíē. Mā žōdzi turi bālos girdēē.*

tuščia jō „tiek to, niekai“: *Tušēa jo, tebũi kap ānas sāko.*

tvartē gimēs ir ažaugēs „tamsus, nieko neišmanantis“: *Mā vėras tvartĩ gĩmis, tvarti ir ažaugis.*

tvorā žagarinē „niekam tikęs“: *Tokis jau tvorā žagarinē, tokis ultėlus (=tinginys).*
ugniñ kištie „kenkti, bloga daryti“: *Kám tu nóri manĩ ugniñ kiščie, āsei cik mėnasis, kap ėa.*

úodas snũkio neankiř „labai geri, tankūs; apie javus“: *Ot ruğai — vúodas snũko neunkiř.*

ũžkandĩ kočėlũ davinėti „mušti“: *Pōnas ūžkundzi kočėlũ davinē.*

už pečiũ stovėti „arti būti“: *Kũ darisi, jau ir kitā bėdā už pečũ stóvi.*

vaikq padeĩgti „per krikřtynas rinkti pinigus ir dovanas vaiko daliai“: *Sāko — raĩka vaikur padiĩkē — kũmas dúoda pinigũ, kũmā pirščináites, kũ.*

vākaras ataĩdo „artėja mirtis“: *Kap jáunas buvau, [per Užgavėnes] súplaukėsa (sūpuoklėse) na aukščáušai, kuom na aukščáušai supaũs, kat cik linaĩ mā būt ilgi, ē dařkos jau vākaras ateĩdo, niēko nebaũlũ.*

válgyti dúonq su druskā „vargingai gyventi“: *Neklausai tatōs, mamōs, válgai dúonu su druskũ. Asikórei vařgur, tai ir pavargėk — válgai dúonu su druskũ.*

vargōnai susigadĩno „nebegali dainuoti“: *Kad jau vargōnai susgadžino.*

várnas vārno (vns. naud.?) *akiēs nēlesa* „toks tokį palaiko“: *Ānas kalťas, perdaũg pritvālino pāčũ, i viskas sūdegē, ali várnas vārno akiēs nēlesa.*

várna kavójas (kalbant apie javus — truputį paaugę, nemaži): *Jau dzideli ruĝai — várna kavójasi. Un Jú.rĝo várna ruĝuōsa kavójas — ĝeri ruĝai. Jú.rĝo dziēnu ātme-
nu tókus metūs, ka ruĝuōsa várna kavójos.*

várna matýtis (kalbant apie javus — prasti, nedideli): *Plaũka ruĝai, ė várna matícis. várnas šaudyti „žvalgytis“: Raĩka ne várnas šaudziĉ, ė karavalatáiti sũkie, tep sakinė momà, kap aźpĩksta.*

vėlnias [šĩkti] nujójo „niekais nuėjo, be naudos“: *Suriĩkdė, suriĩkdė tuĩtur, ir nėr — vėlĩnas nujó. Kad ir ju tuĩtur vėlĩnas šikė nujójo, ė riĩkdė, riĩkdė.*

vėlnias šáudo iš dubeltkōs (sakoma, kai lyja lietus): *Kap lietūs lija, tai vėlĩnas šáudo iš dubeltkos (plg. lenk. dubeltówka, brus. дубальтоука).*

vėlnio nėštas ir pāmestas „niekam tikęs“: *Kap víras neĝāras, tadũ klāga: tã víras vėlĩno nėštas ir pāmestas.*

vėlnio sėklos „blogi darbai, blogi žmonės“: *Vėlĩno sėklos neraĩka sėč, acidziksta: jũ naikinĩ, ė visciek áuga.*

vėlnio veseilià „barniai“: *Kadũ víras ir paci nesũtafa, tai, sãko, par juos vėlĩno vesei-
lã.*

velniaĩ nemātė „tiek to“: *Velĩnai nemātė, nẽmenu.*

velniaĩ pĩrtiĩ eĩna (sakoma, kai pučia smarkus vėjas): *Kap pučia dzidelis vėjas, tadũ sãko — velĩnai pĩrciĩ aĩna.*

velniaĩ veseiliq kėlia (sakoma, kai pučia smarkus vėjas): *Nu, šuĩndzien velĩnai veseĩlu-
kãlã.*

vėlnius žėnyti „bartis, keiktis“: *Kad cik kàs — vėlĩnus žėnija.*

veĩšio laidymai (sakoma, kai saulė nebeaukštai, per veršĩ aukštumos): *Per veĩšo laĩdzi-mus ĝĩsim namōna. Jau veĩšo laĩdzi-mai.*

vežimais neišvešĩ „labai daug“: *Knĩgu tũ jũ — vežimais neišvešĩ.*

vėjais išeĩti „niekais išeiti, be naudos“: *Vĩsu ĝi-vānimu mã sopulĩs: kũ aźkrutėu, vėjais išã.*

vėnas kitãm rankàs plãuti „vienas kitã užtarti, vienas kitam padėti“: *Āni-s vėnas kitãm runkàs plãuna.*

vėnu kãsniu aźspĩĩgti (sakoma, kai nebėnorima antrã kartã tekėti ar vesti): *A, jau mán ĝanã — vėnu kũšũ aźspringaũ.*

vėnu kvapũ „be atsikvėpimo, vienu trũkiu“: *Vėnu kvapũ raĩka išsakĩč.*

vėnas papirōsas surũkyti ir išspĩauti „labai nedaug“: *Kiek ėa aźkrutėjau — vė-
nas papirōsas suru-kĩč ir išspjãuč.*

vėnas per kitã „labai skubėdami“: *Kap jaũ Jú.rĝis, [žmonės] acikėla ir visĩ skũba vėnas per kitũ, kas pĩrĩnau sã aźũ apeĩč.*

vėnas vėnas ir vienũ „visai vienas“: *Pãmirė bãrnas, bũvo vėnas vėnas ir vienũ par sã tėvus.*

vėna rankà ĝyvėnti „sutarti, sugyventi“: *Āni-s vėnu rankũ ĝi-vāna.*

vienōn dũdon pũsti „sutarti, sugyventi“: *Āni-s vienōn dũdon pučia.*

vėnos ākys veĩkia, vėnos juōkiasi „tas pats žmogus visko patiria“: *Tep jau i-rã: vėnos āki-s veĩka, vėnos juōkasi.*

vĩlko kãulan suãugti „bũti nepaklusniam“: *ĩtas vĩlko kãulan suãugo.*

vištos [per dėšimt mėtũ] iš mėšlĩno iškapstỹs „ir po dešimties metũ gausiu“: *A, dar tóki kavaliėfur mán vištos per dãšimt mētur iškapscĩs iš mėšlĩno.*

vỹžus nešióti „paeiti“: *Simplas* (=silpnas) *tėvas*, *jau negáli geraĩ ir vỹžur nešóc*.
vỹžais *apsiaudyti* „nuskursti“: *Per karūs i ānas ir kici vỹžais apšaudė*.
žarnà žarną lója „labai išalkęs, alkanas“: *Nófu vālgi·c — žarnà žarnur lója*.
žarnos mársą ūžia „labai išalkęs, alkanas“: *Įtai kap álkanas, tadū ir klāga: ot nóru vālgi·c — žarnos mársur ūža*.

žēmēn padėti „palaidoti“: *Vienūt [dukterį] turė i tū žēmēn padė*.

žýdas tāso až nósies „snaudžia“: *Va, jau tavi žýdas tūso až nósies*.

žýdai leñda (sakoma, kai nešvari nosis, snargliuota): *Žýdai lañda, apšlúosci·k vai·kālĩ*.

žýdai pavažiúodo (sakoma, kai kas snaudžia): *Par tavi jau žýdai pavažiúodo*.

žýdams gálvą sópa (sakoma, kai lyja su saule): *Lįja su sáulbi — žýdam gálvur sópa*.
žiūrėti sã (savo) *nósies* „nesikišti kur nereikia“: *È, ne tã raĩkalas, tu cik žiūr sã nósies, è kitū nežiūr*.

žióti an viso laũko „garsiai šaukti, rėkti, kalbėti“: *Ko tu žóji un viso laũko*.

žódžiai klójasi kap kořtos „labai gerai, gražiai rauda“: *Žódžai klójasi kap kořtos*.

žódžio šiukšlyne neieškóti „iškalbingam būti“: *Ānas žódžo šiukšlini neįeško*.

žóđĩ patáikyti „vengti negražių žodžių“: *Su svecimaĩs stengúos kur žódži· patáiki·c*.

žuvys dāvė (sakoma, kai šeimoje gimsta vaikas): *Daĩ sãko bacėnas atãnešė, è unkš·caũ — žuvi·s jãm dáu bernôkur, a mergôti·*.

žvaigždės akýsu ródos (skradžiója) „labai silpna“: *Kap lan·kũ gálvur, tai mán žvaigždės akĩsu ródos. Aš dár ainũ, è mán cik zĩka, zĩka ausĩsu, è akĩsu žvaigždės skradžó*.

arklio rūškiniai „arkliarūgštis, toks žolinis augalas“: *Árklo ru·škiñai išeĩdo plonaĩs lãkštais, kap ištumsta, tai būva sėklikės raudónos*.

avelės ganýti „toks vaikų žaidimas“: *Kap kadũ vaikai žaidža žaidimur — avelàs gani·c*.

bóbos káulai (*pelenaĩ*) (sakoma, kai, mėnuliui šviečiant, blizga sniegas): *Ir dabaĩ, kap žiēmur mėnascis ir un sniėgo, tai èa bóbos kaulálai* (ps.). *O kap šal·cai, tep jos pelañukai lãksto po sniėgu, tos bóbos* (ps.).

bùtelio ašaros „degtinė“: *Ažnorėj ir ānas bùtelo ašaru*.

čýstas četveřgas „prieš Velykas didysis ketvirtadienis, kai būdavo prausiamasi, švarinamasi“: *Čistaĩ četvergĩ, pakoĩ sáule ažeĩs, tai jaũ, kad būt paspraũsi·: prieš Velikas itas četveřgas čistas*.

deřliaus kiaušinis „kiaušinis, įkeptas į bandelę, su kuria per Jurgines apeinami laukai“: *Koĩ nesugrišta gaspadôřus, niėkas kukeláitės* (bandelės) *neválgo, è kap ānas si·gri·šta, dēda kukeláiti· pjáusto — gaspadôřus pac tũri deřlaus kiaušini· vālgi·c*.
diėvo karvutė „boružė“: *Sugãvi· dziėvo karvuti·, pãdeda an dėlno ir sãko: jei bus lietaũs, tai tupėk, jei nebũs lietaũs, tai nuskrisk*.

diėvo rasà „silpnas, menkas valgis“: *Ko èa vālgi·si tũ pienu· — dziėvo rãsur: paválgis piėno, nedzirpsĩ*.

drũskos parnėsti „toks vaikų žaidimas; barškinti kakta į duris“.

eglūtė pririñkti „toks vaikų žaidimas“: *Kuom tu pririñksi* (papuosi) *egluti· — kláuša*. *È paskui visi, kas saldaĩni, kas kũ dũoda, è kas visokũ negražũ dalĩku*.

Gervėčių várna (sakoma apie negudrų, nenuovokų, netikusį): *Kap cik pamãto jĩ, ir sãko: ragĩ, Gervėču· várna aĩna*.

Jōno rasā „Joninių ryto rasa“: *Per Jōnu gi·vulū iš rito negālima gicie, kad un rasōs neišeit Jōno, ba jāigū un rasōs Jōno išeis, pienur nutraūks, tadū jāū be pīeno.*

Juozapōtas melāgis (apie nepastovų orą po Juozapo (kovo 19 d.): *Juzapōtas melāgis: melūoja — žiēmur, melūoja — pavāsari.*

Jūrgio rasā „pirmoji rasa pavasari; Jurgio dienos ryto rasa“: *Raiķa jau kārves laukañ varicie un Jūrgo rasōs. Kārvēs stovēs puñōj lig Jūrgo rasōs.*

kiškio būlbos „didysis šilokas (Sedum maximum)“: *Kiško būlbos itai lakštai stori, lauki āuga.*

kiškio rūškiniai „kiškiakopūstis (Oxalis)“.

kiškio pūpos „toks miško augalas“: *Kiško pūpos kap pupiēnēs miški, neāukštos, kap pupiķur lakštāles.*

krėsliniai dantys „krūminiai dantys“: *Vaiķas, ē jau krėsliñai duñci·s sōpa.*

krikštytinė duklė „mergaitė, nešusiems ją krikštyti; krikšto duklė“: *Anā mán krikščicinē duklė.*

kruglūtės mėtos „tokia mėtų (Mentha) rūšis“: *Kruglūtės mėtos tai vaistaĩ.*

kučios nōtrės „notrelės“: *Kučōs nōtrēs i·rā nepiktos, ānos ruñkur nekūnda.*

laukinės pelynos „kiečiai“: *Laukinēs pelinos āuga dzidelēs: jos i·rā vaistaĩ.*

margūtis kasōčius „darželio augalas, panašus į viksvą, su baltom išilgai lapą einančiom dryžēm“.

meškōs šōnai „toks miško augalas“: *Meškōs šōnai mēdzi· āuga, tōki pascisi·, kap ži·rñai āuga. Aīsim medžañ, prisirinkdzīsim meškōs šōnur, tai geraĩ kārvēs ēda. medinis bučỹs „karkvabalis, avižius (Melolontha melolontha)“: Medzinis bucīs vakari asilaĩzdo.*

medinōji ožkā „stirna“: *Medzinōji oškā medzi būva, graži tokā: vi·rbē vi·rbē anā lāka.*

paūkščių tākas „per dangų einanti šviesi juosta“: *Kur i·rā žvaigždžū daūg, tai vādzinas paūkščur tākas. Nu, ir paukščai visi skreñda tuo takū šiltuosan šōnuosan. plāčios mėtos „tokia mėtų (Mentha) rūšis“: Plāčōs mėtos labai kvāpa, plāturs lakštaĩ. ruginė ragana „rugiuose gyvenanti baidyklė, ragana“: Ruginė rāgana, jau kap itai ruģai prādeda krasūiē (plg. brus. красава), tai ana ir lāksto ir jīeško, kad kur vaiķur nutvērcie [taip gąsdinami vaikai].*

šāltos (šāltosios) mėtos „pipirmėtės (Mentha)“: *Ė mėtos šāltos — kū vālgic nesno·rēs. Šāltōšos mėtos — kap acikūndai — šāлта šāлта burnōn.*

šārkos (vārnos) mīlas „putokšlis“: *Šārkos mīlas— itai žolē tokā. Vārnos mīlas, katarās runkās prauzdziē gāli.*

švenčiausios ponėlės linėliai „tokia pievų gėlė“: *Linālai, nai svenčāušos ponāles linālai, křu·cinē kap sōpa.*

šveñto Jōno linaĩ „toks laukinis augalas“: *Šviñto Jōno linaĩ geltonai židzi liepos mėnasi· — biržāļo gali laūko žāmjē.*

tiltų statyti „toks žaidimas“: — *Stōvu, stōvu — ci·ltur stataū. — Ko tūu raiķa. — Baļkos...*

vėlnio barzdā „smulkių paparčių juodos šaknys, verdamos nuo išgąščio“: *Vāļno barzdā, kap isigu·sci.*

žvīrblio stambaĩ „toks laukinis augalas“: *Žvi·rblio stambaĩ — āni·s lauki āuga, dzi·desni, ploni āuga rugienosa, ploni, ploni, dailurs.*

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ГЕРВЯТСКОГО ГОВОРА

И. ЛИПСКЕНЕ

Резюме

В первой части статьи дается краткий обзор фразеологизмов Гervятского литовского говора. Отмечается, что по своей лексической структуре большинство фразеологизмов говора связаны с фразеологизмами других литовских говоров и даже с фразеологизмами других языков, так как в их состав входят слова, имеющие одинаковое лексическое значение, напр., *глаза, уши, зубы, голова, язык, нос, рука, сердце*.

В состав фразеологизма иногда входят слова, более характерные для самого Гervятского говора, напр., *akis apstumti* (в литер. яз. *apdumti*) „обмануть“, *rakštis* (в литер. яз. *karstas*) *regėti* „скоро умирать пора“.

Кроме того, в говоре встречаются фразеологизмы и с более новыми словами, скорее всего пришедшими из литовского литературного языка.

Указывается, что фразеологизмы говора образовались не одновременно. Предполагается, что самыми архаичными следует считать тех, в состав которых входят названия частей тела человека, напр., *akis plėšyti* „прекословить“, *burną praverti* „начать говорить“. К более старым надо относить и фразеологизмы, связанные со старинными обычаями говора. Более новыми, может быть, надо считать те фразеологизмы, которые возникли из сокращенных пословиц и поговорок, напр., *nevyk dievo medin* (ср. пословицу *nevyk dievo medin su rančiu (ramčiu)*), *ba nesuprašysi ir su pyragu*), а также исключительно местные фразеологизмы, известные только одному Гervятскому говору. Отмечается, что некоторые фразеологизмы говора постепенно изменяются или вообще забываются. Предполагается, что прежде всего со временем исчезнут фразеологизмы, тесно связанные со старинными обычаями, так как постепенно исчезают и сами те обычаи.

Указывается, что некоторые фразеологизмы в говоре употребляются как синонимы, напр., *kap ploštis (vištom, vūžais) drebia (verčia, sniega)* „падает снег очень большими хлопьями“.

Коротко упоминаются и некоторые стилистические особенности фразеологизмов говора.

Во второй части статьи приводятся конкретные фразеологизмы Гervятского говора.